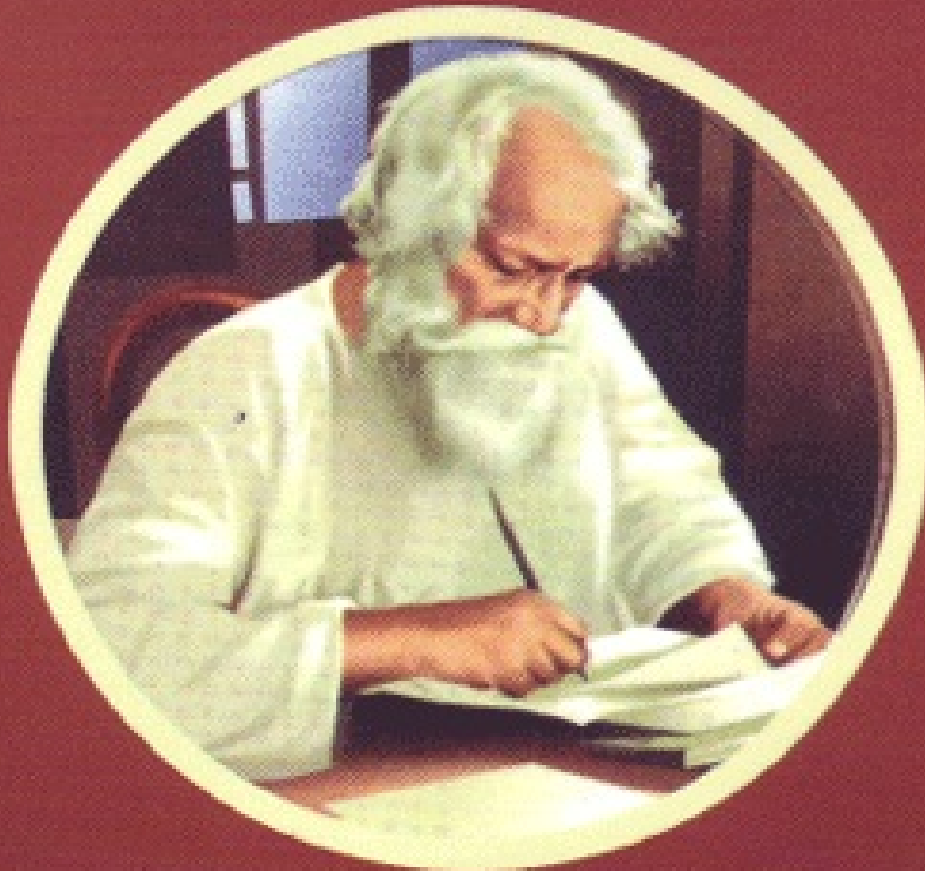

GRADINAR

Rabindranat Tagore

গল্পগুচ্ছ

RABINDRANAT TAGORE

GRADINAR

Preveo

DAVID S. PIJADE

1

Sluga

Sažali se na svog slugu, kraljice!

Kraljica

Svečanost je prošla i sve su me sluge ostavile. Šta ćeš ti tako dockan?

Sluga

Pošto si druge otpustila, došao je moj čas. Došao sam da te pitam šta ima tvoj poslednji rob još da uradi.

Kraljica

Šta možeš da očekuješ ovako pozno?

Sluga

Učini me gradinarom svoga cvetnjaka.

Kraljica

Kakva ludost!

Sluga

Hoću da napustim svoj stari posao.

Baciću mač i koplje u prašinu. Ne šalji me više na daleke dvore; ne kreći me u nove pobeđe. Učini me gradinarom svoga cvetnjaka.

Kraljica

Koje bi ti bile dužnosti?

Sluga

Da te služim u dokolici.

Održavaću svežu travu na tvom putu, kojim jutrom šećeš i gde sumorno cveće pri svakom tvom koraku klicanjem pozdravlja stopala tvoja.

Ljuljaću te na ljuljašci u hladu saptaparne, kroz čije će se lišće probijati ran mesec da celiva rub haljina tvojih.

Puniću ti mirisnim uljem kandilo kraj postelje i čudnim ću ti slikama šarati podnožje pastom od šafrana i sandala.

Kraljica

A kakva će ti biti nagrada?

Sluga

Da smem držati tvoje šačice male kao nežne lotosove pupoljke, i preko članaka nogu tvojih navlačiti cvetne lance; da ti smem tabane obojiti crvenim sokom ašokovog cveta i poljupcima otrti trun prašine, koji na njima možda još okleva.

Kraljica

Slugo moja, tvoja je molba uslišena, bićeš gradinar moga cvetnjaka.

2

“Pesniče, veče se primiče; tvoja kosa sedi.

Čuješ li u svojim osamnim mislima poruku drugoga sveta?”

„Veče je”, reče pesnik, „pa oslušujem, jer me neko može zvati sa sela iako je dockan.

Bdim: da li se mlada, bludna srca nalaze, da li dva para čežnjivih očiju prose svirku, koja bi prekinula njihovo ćutanje i za njih govorila.

Ko bi tkao njihove vrele pesme ako bih ja sedeo na obali života i posmatrao smrt i drugi svet?

Večernjača nestaje.

Tinjanje pogrebne vatre umire lagano na nemoj reci.

Šakali urliču u horu sa dvora opustele kuće, pri svetlosti umornoga meseca.

Kada bi neki putnik ostavio svoj dom i došao da probdi noć i pognute glave oslušuje žubor sutona, ko bi mu na uho šaputao tajne života ako bih ja zatvorio svoJa vrata i hteo da se oslobodim zemaljskih veza?

Šta mari što moja kosa sedi.

Ja sam uvek toliko mlad i toliko star koliko i najmlađi i najstariji u tom selu.

Jedni se osmejkuju slatko i prosto; jedni lukavo namiguju očima.

Jedni imaju suza koje naviru u pb bela dana, a drugi suza koje se kriju u tami.

Svima sam njima potreban, zato nemam vremena da lupam glavu o onome što će tek biti.

Sa svima sam podjednako star; šta mari onda što moja kosa sedi?"

3

U *zoru* bacih svoju mrežu u more.

Iz mračnih dubina izvukoh stvari čudnovatoga izgleda i retke lepote — jedne su ličile na osmehe, jecne su sjale kao suze, a jedne su bile rumene kao obrazi u neveste.

Kada se vratih loma sa bremenom svoga dana, seđaše moja draga u vrtu i kidaše leno listiće nekoga cveta.

Oklevao sam neko vreme, i onda joj položih pred noge sve što ulovih, pa čekah mirno.

Pogled joj pale na to, i ona reče: „Kakve su ovo čudnovate stvari? Ne znam čemu mogu da koriste!”

Ja priklonih stidljivo glavu, pa pomislih: „Za sve to se nisam borio, niti sam kupio na trgu; to nije pravi dar za nju.“

I onda stadoh da bacam celu bogovetnu noć jedno po jedno na ulicu.

U *zoru* dođoše putnici, pokupiše sve i ponesoše u tuđe zemlje.

4

Ah, zašto sagradiše dom moj na ulici prema trgu?

Oni pristaju sa svojim natovarenim barkama kod mojih drveta.

Dolaze i odlaze i putuju kako im drago.

Ja sedim i gledam, a život mi izmiče.

Oterati ih ne mogu. I tako mi dani prolaze.

Noću i danju odjekuju njihovi koraci pred mojim vratima.

Uzalud vičem: „Ne poznajem vas.”

U jednim osećaju poznanike moji prsti, u drugima moje nozdrve; čini mi se da ih krv u mojim žilama poznaje, a mnogi *su* opet poznati snovima mojim.

Ne mogu da ih oteram. Vičem ih i govorim: „Neka uđe u dom moj kome je god drago. Da, uđite!”

U zoru odjekuju zvona na hramu.

Oni dolaze sa kotaricama u rukama.

Noge su im rumene kao ruže. Rana svetlost sutona počiva na licima njihovim.

Da ih oteram ne mogu. Vičem ih i govorim: „Uđite u vrt moj da berete cveće. Hodite!”

U podne odjekuje goč na dvorskoj kapiji.

Ne znam zašto oni ostavljaju svoj posao i zasgaju pored moje ograde.

Cveće im je u kosi blede i uvelo. Zvuci u frulama njihovim drhte.

Oterati ih ne mogu. Vičem ih i govorim: »U senci mojih drveta sveže je. Dođite, prijatelji!”

Noću u šumama zriču zrikavci.

Ko je to što prilazi lagano mojim vratima i tiho kuca?

Jedva razaznajem lice, ne čuje se glas, tišina neba pokriva sve.

Oterati svog nemog gosta ne mogu. Gledam mu u lice kroz mrak, i sati snevanja nižu se pred mojim očima.

5

Nespokojan sam. Žudim za dalekim stvarima.
Duša moja bludi u čežnji da dodirne rub tamne pučine.
O veliki drugi svete, o plahoviti doziv tvoje frule!
Zaboravljam. zaboravljam uvek da nemam krila za letenje, da sam prikovan za ovo parče zemlje za večita vremena.

Budan sam i pun žudnje; tuđinac sam u tuđoj zemlji.
Tvoj dah dopire do mene i došaptava mi nemoguće nade.
Tvoje su reči prisne mome srcu, kao njegove.
O meto u daljinama, o plahoviti doziv tvoje frule!
Zaboravljam, zaboravljam uvek da ne poznajem puta, da nemam krilatoga hata.

Nespokojan sam, putnik sam u svom srcu.
U sunčanoj magli oklevajućih časova, kakvo je silno tvoje priviđenje u plavetnilu nebesnom!
O najdalji kraju, o plahoviti doziv tvoje frule!
Zaboravljam, zaboravljam uvek da su sva vrata zatvorena u kući u kojoj boravim sam.

6

U *kavezu* je bila pitoma ptica, slobodna ptica bila je u gori.

Kada je došlo vreme, susretoše se; tako je hteo usud.

Slobodna ptica peva: „O draga, vinimo se u goru.“

Ptica u kavezu cvrkuće: „Hajde da živimo zajedno u kavezu.“

Slobodna ptica reče: „Gde je prostora za rešetkom da se rašire krila?“

„Avaj“, vapije ptica u kavesu, „gde ću se u oblacima odmarati bez šipke?“

Slobodna ptica kliče: „Miljeno moje, otpevaj mi pesme dubrava.“

Ptica u kavezu veli: „Sedi do mene, da te naučim govoru mudraca.“

Šumska ptica kliče: „Ah, ne, ne! Pesme se ne mogu nikada naučiti.“

Ptica u kavezu veli: „Teško meni, zaboravila sam pesme dubrava.“

Njihova je ljubav žarka, puna žudnje; ali one ne mogu nikada da lete krilo uz krilo.

Kroz rešetku na kavezu gledaju se i uzalud grude da se upoznaju.

Lepršaju čežnjivo krilima svojim i pevaju: „Hodi bliže, drago moje!“

Slobodna ptica kliče: „Ne ide, strah me zatvorenih vrata na kavezu.“

Ptica u kavezu cvrkuće: „Avaj, krila su mi iznemogla i mrtva.“

7

O *majko*, knežević će proći jutros pored naših vrata — otkud mogu da pazim na posao svoj?

Kaži mi kako da opletem vitice svoje; kaži mi kakve haljine da obučem?

Zašto me gledaš tako čudno, mati?

Znam dobro da neće nijednom pogledati u moje prozore; znam, u magnovenju će iščeznuti ispred mojih očiju; samo će poslednji zvuk svirale uzlišući dopirati do mene iz daljine.

Ali će mladi knežević proći pored naših vrata, i ja hoću da obučem što najlepše imam za taj čas.

O *majko*, mladi je knežević prošao pored naših vrata, i jutarnje sunce obasja njegova kola.

Ja odvratih veo sa svoga lica, otkinuh ogrlicu od rubina sa svoga vrata i bacih mu je na put.

Zašto me gledaš tako čudno, mati?

Znam dobro da ogrlicu moju nije podigao; znam da su je točkovi smrvili i ostavili crveni trag u prašini, da niko ne zna šta je bio dar i kome je bio namenjen.

Ali je mladi knežević prošao pored naših vrata, i ja sam mu bacila nakit sa nedara svojih na put.

8

Kada se ugasio žižak kraj postelje moje, probudih se sa ranim pticama.

Sedela sam kraj otvorenog prozora sa svežim vencem u rasplstenoj kosi.

Mladi putnik je dolazio putem u ružičastoj jutarnjoj magli.

O vratu je nosio niz bisera, i sunčevi zraci padahu na njegovo teme. Kod mojih vruga zastade i zapita živo: „Gde je ona?“

Od stida ne bejah u stanju da kažem: „*Ona* to sam ja, mladi putniče, *ona* to sam ja.“

Bio je suton, i žižak ne beše još upaljen.

Ne misleći nšnta plela sam kosu spoju.

Mladi putnik dođe na kolima svojim, u žaru sunca na zahodu.

Konji su mu bili u peni, i haljine njegove pokrivala je prašina.

On priđe mojim vratima i zapita umornim glasom: „Gde je ona?“

Ophrvana stidem nisam mu mogla reći: „*Ona* to sam ja, umorii putniče, *ona* to sam ja.“

Aprilska je noć. U mojoj sobi gori žižak.

Tiho poduhuje jug. Kreštavi papagaj već spava u kavezu.

Jelek je moj boje paunove guše, a moj je ogrtač zelen kao mlada trava.

Sedim na podu kraj prozora, i pogled mi luta napuštenom ulicom.

Kroz tamnu noć ne prestajem da pevušim: „*Ona* — to sam ja, očajni putniče, *ona* to sam ja.“

9

Kada noću pođem na sasganak, ptice ne pevaju, vetar se ne miče, kuće stoje u dva reda i ćute.

Samo prstenovi na mojim nogama oglašavaju se pri svakom koraku, i mene je stid.

Kada sedim na svome čardaku i osluškujem njegove korake, ne šumi lišće na drveću, u reci miruje voda kao mač na kolenima uspavanog stražara.

Samo moje rođeno srce pomamno kuca — ne znam kako da ga umirim.

Kada mi dragi dolazi i seda do mene, kada mi telo drhti i očni mi se kapci sklapaju, noć postaje crna, vetar gasi žižak, a oblaci navlače preves preko zvezda.

Samo drago kamenje na mojim nedrima blista i svetli. Ne znam kako da ga sakrijem.

10

Nevesto, ostavi rad. Oslušni, gost je došao.

Čuješ li kako tiho trese lanac na vratima?

Pazi da prstenovi na nogama tvojim ne zvekeću jako da ti korak ne prenagli kada mu pođeš u sretanje.

Nevesto. ostavi svoj posao. Veče dođe, sa njime gost.

Ne, to nije vetar utvara, nevesto, ne boj se.

Pun je mesec u aprilskoj noći. Senke su blede u dvoru; nebo je gore svetlo.

Navuci veo preko lica, ako drukčije ne možeš; ponesi žižak vratima, ako se bojiš.

Ne. to nije vetar utvara, nevesto, ne boj se.

Ne prozbori ni reči s njim, ako si sramežljiva; odstupi od vrata kada ga susretneš.

Ako te zapita, možeš, ako ti je drago, da spustiš nemo pogled svoj.

Neka narukvice tvoje ne zvekeću kada ga uvedeš u sobu sa žiškom u ruci.

Ne prozbori ni reči s njim, ako si sramežljiva.

Nisi li još dovršila svoj posao, nevesto? Oslušni, gost je došao.

Nisi li zapalila svetiljku kod krava?

Nisi li spremila kotaricu sa žrtvama za večernju službu?

Nisi li crveni znak sreće stavila na svoje teme i opremila se za noć?

O nevesto, čuješ li, gost je došao.

Ostavi svoj posao!

11

Kakva si da si, dođi; ne oklevaj pri oblačenju.

Neka ti je i kosa raspletena, i razdeljak zamršen, i jelek otpučen, šta to mari.

Kakva si da si, dođi, ne oklevaj pri oblačenju.

Dođi hitrim koracima po travi.

Ako rumenila s tvojih nogu nestane, jer je rosa pala, ako se prstenovi oko tvojih nogu rašire, ako biser poispada iz tvoje grivne, šta to mari.

Dođi hitrim koracima po travi.

Gle, oblaci se na nebu gomilaju.

Jata ždralova doleću sa dalekih obala, i vetar duše na mahove preko pustinje.

Preplašena marva beži pojatama u selu.

Gle, oblaci se na nebu gomilaju.

Zalud užičeš žižak na stolu radi svoga gizdanja — dršće i gasi se na vetru.

Ko vidi da na kopcima tvojim nema crnila? Oči su tvoje tamnije od tmurnih oblaka.

Zalud užičeš žižak na stolu radi svoga gizdanja — dršće i gasi se na vetru.

Kakva si da si, dođi; ne oklevaj pri oblačenju.

Ako venac za kosu tvoju nije još ispleten, šta mari; ako lančić oko tvoga lakta nije zapučen, neka ga.

Nebo je pokriveno oblacima — pozno je.

Kakva si da si, dođi; ne oklevaj pri oblačenju.

12

Ako hoćeš da budeš jednom vredna i da napuniš svoj krčag, — o dođi, dođi na moje jezero.

Voda će se pripiti uz tvoje noge i izbrbljati svoju tajnu.

Po pesku je pala svežina kiše koja ide, oblaci se nagli nad modrim linijama drveta kao bujna kosa nad tvojim obrvama.

Ritam tvojih stopa, koji dobro poznajem, udara me u srce.

O dođi, dođi na moje jezero, ako moraš da napuniš svoj krčag.

Ako hoćeš besposlena da bezbrižno sediš, dok ti voda nosi krčag, — o dođi, dođi na moje jezero.

Padina se zeleni i divljega je cveća bezbrojno.

Misli će tvoje izletati iz tvojih tamnih očiju kao ptice iz svojih gnezda.

Preves će ti spasti na stopala.

Dođi, o dođi na moje jezero, ako hoćeš da sediš besposlena.

Ako si sita igre pa hoćeš da se zagnjuriš u vodu, — o dođi, dođi na moje jezero.

Ostavi na obali plavi ogrtač, plava će te voda ogrnuti i pokriti.

Talasi će se propinjati da ti ljube vrat, da ti na uho šapuću.

Dođi, o dođi na moje jezero, ako hoćeš da se zagnjuriš u vodu.

Ako moraš u bezumlju da skačeš u svoju smrt, — o dođi, dođi na moje jezero.

Jezero je moje sveže a bezdano.

Crno je kao san bez snova.

U dubinama njegovim isto su i dani i noći, a pesme su ćutanje.

Dođi, o dođi na moje jezero, ako hoćeš da utoneš u svoju smrt

13

Ne moljah ni za šta, stajah samo na ivici šume, za drvetom Još uvek bejaše čežnje u očima praskozorja i rose u vazduhu.

Lena para vlažne trave visila je nad zemljom u tananoj magli.

Videh te pod smokvom gde muzeš kravu rukama nežnim i svežim kao maslo.

I ja zastadoh nem.

Ne izustih ni reči. Samo je ptica nevidljiva pevala u ševaru.

Mango je rastresao svoj cvet po drumu, i pčela je za pčelom doletala.

Na drugoj obali jezera. stajalg su vratnice hrama Šivinog širom otvorene, i pobožni ljudi započeše svoje pesme.

Sa vedrom u krilu videh te gde muzeš kravu.

Ja sam još uvek čekao sa svojim praznim krčagom.

Ne priđoh ti.

Nebo se probudi od jeke goča na hramu.

Prašina se podiže drumom pod kopitama marve koju su gonili.

Žene se vraćahu s reke sa krčazima na bedru u kojima je voda klokotala.

Tvoje su grivne zveketale, i krčag se u peni prelivao.

I jutro minu, a ja ti ne priđoh.

14

„Tek što je podne minulo krenuh drumom, ne znam zašto, dok su grane bambusove šuštale pi vetru.

Senke su padale i opruženih ruku mašale se stopala svetlosti koja je žurila.

Koeli sustaše od pevanja.

Išao sam drumom, ne znam zašto

Kolibu kraj vode pokrio je hlad drveta koje se nad njim nagnulo.

Jedna je marljivo vršila svoj posao, i iz ugla se čula svirka njenih narukvica.

Pred tom sam kolibom stajao, ne znam zašto.

Uzana vijugava staza preseca mnoga polja posejana gorušicom i mnoge mangove šume.

Prolazi pored seoskoga hrama i trga na reci.

I ja zastadoh kod te kolibe, ne znam zašto.

Bilo je pre mnogo godina jednog vetrovitog dana u martu — šapat proleća bio je ispunjen čežnjom i cvetovi su manga padali u prašinu.

Voda se kovrčila i skakutala i lizala kotao na stepenicama gde pristaju barke.

Ja mislim na onaj vetroviti martovski dan, a ne znam zašto.

Senke postaju dublje, i marva se vraća svojim torovima.

Svetlost je siva š usamljenim livadama, i seljaci čekaju skelu na obali.

Lagano se vraćam svojim putem, ne znam zašto.

15

Jurim kao što u hladu šumskom juri bizam koji je pomahnitao od svoje sopstvene vonje.

Noć je kao u polovini maja, vetrić poduhuje s juga.

Idem i gubim svoj put; tražim što ne mogu postići, a postižem što ne tražim.

Iz moga srca izvire i igra slika moje sopstvene čežnje.

Svetla pojava se rasplinjuje.

Pokušavam da je zadržim, ali mi izmiče i zavodi me.

Tražim što ne mogu postići, a postižem što ne tražim.

16

Ruke nam se obavijaju, oči nam se upijaju: tako počinje povest naših srdaca.

Noć je u martu, mesečina svetli; vetar nosi slatki miris hene; moja svirala leži na zemlji zanemarena, a tvoj je cvetni venac nedovršen.

Ljubav ova između tebe i mene prosta je kao pesma.

Tvoj preves boje šafrana opija mi oči.

Venac jasminov koji si isplela za me ispunjuje mi srce drhatom kao hvala.

To je igra davanja i odricanja, otkrivanja i ponovnoga skrivanja; nešto osmeha i sasvim malo stidljivosti, i poneka tek slatka besciljna kavga.

Ljubav ova između tebe i mene prosta je kao pesma.

Nikakve tajne izvan današnjice; nikakve borbe oko nemogućeg; nikakve senke iza ljupkosti; nikakvo pipanje u dubinama tame.

Ljubav ova između tebe i mene prosta je kao pesma.

Mi ne lutamo iz reči u večito ćutanje; ne podižemo ruke svoje u prazninu za stvarima izvan nade.

Zadovoljni smo onim što dajemo i onim što dobijamo.

Nismo iscedili i poslednju kap radosti, da iz nje pravimo vino patnje svoje.

Ljubav ova između tebe i mene prosta je kao pesma.

17

Žuta ptica peva na njenim drvetima i srce moje igra od radosti.
Oboje živimo u istome selu, a to je cela naša iskra radosti.
Njena dva ljubljena laneta dolaze u hlad našega vrta da pasu.
Kada zalutaju u naše ječmište, ja ih uzimam u naručje svoje.
Naše se selo zove Kandžana a reku našu zovu Andžana.
Moje ime zna celo selo, a njeno je Randžana.

Nas razdvaja samo *jedno* polje.

Pčele koje imaju košnice u našem zabranu traže meda u njenom.

Cveće bačeno sa n.enog ukotvišta snosi reka u naša kupališta.

Kotarice sa suvim cvetovima kuzma donose sa njihovih polja na naš trg.

Naše se selo zove Kandžana, a reku našu zovu Andžana.

Moje ime zna celo selo, a njeno je Randžana.

Ulica koja zavija njenoj kući miriše u proleće od mangova cveta.

Kada njen lan sazri za žetvu, cveta konoplja na našim poljima.

Zvezde koje se osmehuju na njenu kolibu šalju isto tako i nama svoj drhtavi pogled.

Kiša koja preplavljuje njenu čatrnju veseli našu kadamovu goru.

Selo se naše zove Kandžana, a reku našu zovu Andžana.

Moje ime zna celo selo, a njeno je Randžana.

18

Kada sestre pođu na vodu, prolaze ovuda i obe se osmehuju.

Mora da su primetile da se neko krije iza drveta kad god one pođu na vodu.

Obe sestre šapuću između sebe kad ovuda prolaze.

Mora da su pogodile tajnu nekoga koji se krije iza drveta kad god one pođu na vodu.

Njihovi se krčazi odjednom zaljuljaju, i voda se presipa kad ovuda prođu.

Mora da su pogodile da besno udara srce nekoga koji stoji iza drveta kad god one pođu na vodu.

Obe se sestre pogledaju kad prođu ovuda i osmehnu se.

Kikot njihovih hitrih nogu unosi zabunu u mišljenje nekoga koji stoji iza drveta kad god one pođu na vodu.

19

Išla si obalom sa punim krčagom na svome bedru.

Zašto si brzo okrenula lice i potražila me okom kroz drhtavi preves?

Ovaj svetli pogled iz mraka obuze me kao lahor koji šalje jezu kroz kovrčavu vodu i klizi ka hladovitoj obali.

Došao je k meni kao večernja ptica koja proleće kroz mračnu sobu od jednog prozora ka drugome i gubi se u noći.

Ti si kao zvezda skrivena za humovima, a ja sam prolaznik na drumu.

Ali zašto si zastala i pogledala me u lice kroz preves dok si išla obalom sa punim krčagom na bedru?

20

Iz dana u dan on dolazi i odlazi.

Idi, draga, i daj mu jedan cvet iz moje kose.

Ako te upita ko te je poslao, preklinjem te, ne kaži mu ime moje
— jer on samo dolazi i odlazi.

Eno gde sedi pod drvetom u prašini.

Napravi mu tamo, draga, sedište od cveća i lišća.

Oči su mu tužne i unose tugu u srce moje.

Ne kaže šta misli; samo dolazi i odlazi.

21

Šta je to privuklo mladoga putnika mojim vratima u sutonu?

Kad god ulazim i izlazim, pored njega prođem i njegovo lice prikuje moj pogled.

Ne znam treba li da mu govorim ili da ćutim. Šta ga je to privuklo mojim vratima?

Mračne su oblačne noći u julu; u jesen je nebo nežnoga plavetnila; proletnji su dani nespokojni kada dune jug.

Njegove su pesme protkane uvek novim melodijama.

Ostavila sam svoj posao, oči mi se zamaglile. Šta ga je to privuklo mojim vratima?

22

Kad minu pored mene brzim koracima, dodirnu me rub njenih haljina.

Sa nepoznatog ostrva jednoga srca zapahnu me iznenada topli dah proleća.

Lepršanje jednog letimičnog dodira teknu me, i u magnovenju se izgubi kao otkinuta liska cveta koju goni vetar.

Na moje srce pade kao uzdah njenoga tela i njenoga srca.

23

Zašto sediš tu i zvekećeš grivnama svojim, zar samo radi igre?
Napuni svoj krčag. Vreme je da pođeš doma. *Zašto mutiš* vodu rukama i pogledaš ponekad na ulicu ide li ko, zar samo radi igre?
Napuni svoj krčag, pa hajde doma.

Jutarnji sati izmiču — tamna voda dalje teče.
Talasi se osmehuju i šapuću jedan drugom, samo radi igre.

Nestalni oblaci skupili se na ivici neba, da se na drugoj strani uzdignu iznad zemlje.
Oklevaju i pogledaju u tvoje lice i osmehuju se, samo radi igre.
Napuni svoj krčag, pa hajde doma.

24

Tajnu svoga srca ne zadrži za se, prijatelju!

Kaži je meni krišom, samo meni.

Ti što se osmehuješ tako ljubazno, šani tiho, moje će te srce čuti, ne moje uši.

Gluva je noć, dom je nem, ptičja gnezda obavija san.

Poveri mi tajnu svoga srca kroz uzdržane suze, kroz drhtavi osmejak, kroz sladak stid i jad.

25

„*Mladiću*, hajde k nama i kaži nam iskreno zašto je ludila u tvojim očima?"

„Ne znam kakvo sam vino pio od divljega maka, što je ovo ludilo u mojim očima."

„O, sramote!"

„Da, jedni su mudri a jedni ljudi, jedni su oprezni a drugi bezbrižni. Ima očiju što se smeju, i očiju što plaču, a u mojim je očima ludilo."

„O, mladiću, što stojiš tako mirno u senci drveta?"

„Moje su noge sustale od tereta moga srca, zato stojim mirno u senci.“

„O, sramote!"

„Da, jedni idu dalje svojim putem a jedni oklevaju, jedni su slobodni a drugi okovani, a moje su noge sustale pod teretom moga srca.“

26

„Sve što *daju* tvoje darežljive ruke primam. Inače ne molim ni za šta.”

„Da, da, poznajem te, skromni prosjače, tražiš sve što neko ima.”

„Ako ima za mene koji izgubljeni cvetak, poneću ga u svom srcu.”

„Ali ako ima trnja?”

„Trpeću.”

„Da, da, poznajem te, skromni prosjače, tražiš sve što neko ima.“

„Kada bi samo jednom htela da podigneš svoje ljupke oči k mome licu, moj bi život bio zaslađen i posle smrti.”

„Ali ako bi pogled njihov bio svirep?”

„Pustio bih ga da probode moje srce.”

„Da, da, poznajem te, skromni prosjače, tražiš sve što neko ima.”

27

„*Veruj ljubavi* i onda kada zadaje bol. Ne zatvaraj svoje srce.“

„Ah, ne, prijatelju, mračne su tvoje reči, ne mogu ih razumeti.“

„O dragana, srce je samo tu da se daruje jednom suzom, jednom pesmom.“

„Ah, ne, prijatelju, mračne su tvoje reči, ne mogu ih razumeti.“

„Radost je osetljiva kao kap rose: dok se smeje, već umire. Ali je jad jak i žilav. Pusti ljubav punu jada neka bdi u očima tvojim.“

„Ah, ne, prijatelju, mračne su tvoje reči, ne mogu ih razumeti.“

„Lotos cveta gledajući sunce i gubi sve što ima. Ne bi mogao poneti pupoljke u večitoj zimskoj magli.“

„Ah, ne, prijatelju, mračne su tvoje reči, ne mogu ih razumeti.“

28

Tužne su tvoje pronikljive oči. Ispituju dušu moju kao mesec kada bi hteo da pronikne more.

Razgolitio sam svoj život pred očima tvojim od kraja do kraja, i ništa nisam sakrio ni zadržao. Zato me ne poznaješ.

Da je dragi kamen, mogao bih ga razbiti u stotinu zrnaca i nanizati ogrlicu tebi oko vrata.

Da je cvet, svež i malen i sladak, otkinuo bih ga sa peteljke i udenuo tebi u kosu.

Ali to je srce moje, dragana. Gde su obale njegove, a gde njegovo dno?

Ne poznaješ međe toga kraljevstva i ipak si njegova kraljica.

Da je samo trenutak radosti, on bi procvetao u laki osmejak, i ti bi ga mogla videti i čitati u trenutku.

Da je samo bol, on bi se rastopio u sjajne suze, u kojima bi se ogledala njegova najdublja tajna, tajna bez reči.

Ali to je ljubav, dragana moja.

Njena je radost i bol bez granica, beskrajne su njene želje i njeno bogatstvo.

Ona ti je bliska kao život, pa ipak je ne možeš nikada potpuno poznati.

29

Govori mi, dragane! Kaži mi rečima šta si pevao.

Noć je tamna. Zvezde se izgubiše u oblacima. Vetar uzdiše kroz lišće.

Razdrešiću svoju kosu. Moj plavi ogrtač priljubiće se uza me kao noć. Prigrliću tvoju glavu na svoja nedra, i tu, u slatkoj osami, pusti srce neka govori. Sklopiću svoje oči i oslušivati. Neću te gledati u lice.

Kada se tvoje reči završe, sedećemo mirno i ćutati. Samo će drveće u mraku šaputati.

Noć će izbledeti. Dan će osvanuti. I mi ćemo se pogledati u oči i poći svako svojim putem.

Govori mi, dragane! Kaži mi rečima šta si pevao.

30

Ti si *večernji* oblak koji bludi nebom mojih snova.
Čežnjama ljubavi svoje dajem ti boju i oblik.
Ti si moja, moja, ti koja obitavaš u mojim beskonačnim snovima!

Tvoja su stopala ružičasto rumena od ognja mog čežnjivog srca,
ti koja žnješ moje večernje pesme!
Tvoje su usne gorkoslatke od ukusa vina mojih patnji.
Ti si moja, moja, ti koja obitavaš u mojim usamljenim snovima!

Senkom svoje strasti zacrnio sam oči gvoje, stalna gošćo u dubinama moga pogleda.
Vezao sam te, dragana, i uhvatio u mrežu svoje svirke.
Ti si moja, moja, ti koja obitavaš u mojim besmrtnim snovima!

31

Moje srce, ptica divljine, našlo je svoje nebo u tvojim očima.

One su kolevka jutra, one su carstvo zvezda.

Moje su pesme potonule u dubine njihove.

Pusti me samo da se vinem u to nebo, u njegovo osamno bespuće.

Pusti me samo da delim njegove oblake, da širim krila u sjaju njegovoga sunca.

32

Reci mi, je li sve to istina, dragane, reci mi, je li sve to istina?

Kada ove oči sipaju munje, tamni oblaci u grudima tvojim odgovaraju burom.

Je li istina da su moje usne slatke kao razvijeni pupoljak prve ljubavi?

Oklevaju li uspomene minulih majskih noći u mojim udovima?

Treperi li zemlja, kao harfa u pesmama, kada je moja stopala dodirnu?

Je li istina da iz očiju noći kaplje rosa kada se pokažem, i da se zora veseli kada obavije moje telo?

Je li istina, je li istina da je tvoja ljubav lutala kroz vekove i svetove tražeći mene?

I kada si me našao, da je tvoja duga čežnja našla svoje krajnje spokojstvo u mom nežnom govoru, u mojim očima i usnama, i mojoj bujnoj kosi?

Je li istina da je tajna beskonačnosti ispisana na mom malom čelu?

Reci mi, o dragane, je li sve to istina?

33

Volim te, dragane, oprosti mi ljubav moju.

Uhvaćena sam kao ptica koja je zalutala.

Otkako se potreslo, srce moje izgubilo je svoj veo i ogolelo.
Pokri ga svojim sažaljenjem, dragane, i oprosti mi moju ljubav.

Ako me ne možeš voleti, dragane, oprosti mi bol moj.

Ne gledaj me prezrivo iz daljine.

Povući ću se u svoj kut i sedeti u mraku.

Obema rukama pokriću svoju голу sramotu.

Odvрати svoje lice od mene, dragane, i oprosti mi bol moj.

Ako me voliš, dragane, oprosti mi moju radost.

Ako moje srce ponese bujica sreće, ne smeј se mom opasnom zanosu.

Ako sedim na svome prestolu i vladam nad tobom tiranijom ljubavi svoje, ako ti kao boginja poklonim svoju milost, podnesi oholost moju, dragane, i oprosti mi moju radost.

Ne idi, dragana, bez zbogom.

Probudio sam svu noć, i moje su oči otežale od sna.

Bojim se, ako zaspim, da ću te izgubiti.

Ne idi, dragana, bez zbogom.

Skačem i pružam ruke svoje da te se dotaknem. Pitam se: „Je li to san?”

Da ti nešto mogu vezati noge srcem svojim i okovati ih za svoje grudi!

Ne idi, dragana, bez zbogom.

35

Nikada ne kažeš reč koji bi trebalo.

Da te ne bih ocenio, izmičeš mi na hiljadu strana.
Da te ne bih pomešao s mnogima, stojiš odvojeno.
Poznajem, poznajem lukavstvo tvoje;
Nikada ne ideš putem kojim bi trebalo.

Tvoj prohtev je veći od prohteva drugih, zato ćutiš.
Pritvornom ravnodušnošću ne haješ za moje darove.
Poznajem, poznajem lukavstvo tvoje;
Nikada ne uzimaš što bi trebalo.

36

On mi došanu: „Dragana, podigni oči tvoje.“

Ja ga surovo prekoreh i rekoh: „Odlazi!“ ali se on i ne pomače s mesta.

Stajao je preda mnom držeći obe ruke moje. Rekoh mu: „Ostavi me!“ ali on ne ode.

Priljubio je svoje lice uz moje uho. Pogledah ga i rekoh mu: „Neka te je sram!“ ali on ne hajaše za to.

Njegove mi usne dodirnuše obraz. Uzdrhtah i rekoh mu: „Drznuo si se i suviše!“ ali on nije znao za stid.

Udenu u kosu moju jedan cvet. A ja mu rekoh: „Ne pomaže ti ništa!“ Ali on stajaše tu nepomično.

Skide venac sa moga vrata i ode. A ja plačem i pitam srce svoje: „Zašto se ne vraća?“

37

Bi li, lepojko, okačila svoj venac od svežega cveća meni o vrat?

Ali znaj da je venac koji sam ja ispleo namenjen mnogima, onima pogo letimično pored nekog prolaze, cgo obitavaju u neispitanim zemljama ili žive u pesmama pesnika.

Dockan je da tražiš da izmenjamo srca svoja.

Bilo je vreme kada mi je život bio kao pupoljak, miris mu je bio u jezgru.

Sada je na sve strane rasejan.

Ko zna čini koje bi ga ponovo sakupile?

Srce moje ne pripada meni, da bih ga jednoj darovao; darovao sam ga mnogima.

38

Dragana, pre mnogo vremena izumeo je tvoj pesnik jednu veliku pesmu.

Avaj, nesmotren, zakačih je za zvonko prstenje na tvojim nogama i ona se razbi.

Razdrobi se u male pesmice, rasute pred tvojim nogama.

Ceo moj tovar priča iz starih ratova preturili su talasi u kikotu i potopljen je u suzama.

Taj gubitak, dragana, moraš mi nadoknaditi.

Ako su uništena prava koja polažem na besmrtnu slavu posle smrti, učini me besmrtnim ti dok živim.

I ja neću žaliti za gubitkom, niti ću te prekoreti.

39

Celo jutro pokušavam da ispletem venac, ali mi cvetovi izmiču i ispadaju.

A ti sediš tu, i posmatraš me krišom iz kutova tvojih budnih očiju.
Pitaj one oči koje kuju mračne zavere ko je tome kriv.

Pokušavam da pevam, ali uzalud.

Na usnama tvojim kradom drhti osmeh; zapitaj ga zašto nije uspela pesma moja.

Neka ti usne pod zakletvom kažu kako mi se glas izgubio u ćutanju kao pjana pčela u lotosovom cvetu.

Veče je, i vreme je da cveće zatvori čašice svoje.

Dopusti mi da sedim pored tebe, i da usne moje vrše posao koji se može vršiti samo u ćutanju i u blagoj svetlosti zvezda.

40

Neverni osmeh preleće ti preko očiju kada dođem k tebi da ti kažem: zbogom!

Činio sam to tako često da misliš opet ću se vratiti.

Priznaću ti, istu sumnju osećam i ja.

Jer proletnji dani opet idu; pun mesec uzima zbogom i ponovo dolazi; behar se ponovo vraća i rumeni na granama iz godine u godinu, tako se i ja možda rastah od tebe da se opet vratim.

Ali čuvaj varljivu sliku neko vreme; ne goni je neljubaznom žurbom.

Pa kada kažem: ostavljam te zauvek, primi to za istinu, i pusti bar za trenutak da magla suza pojača mračni okvir tvojih očiju.

A kada se ponovo vratim, osmehni se lukavo, kako ti je drago.

41

Čeznem da ti kažem najdublje reči koje ti imam reći; ali se ne usuđujem, strahujući da bi mi se mogla nasmejati.

Zato se smejem sam sebi i odajem tajnu svoju u šali.

Olako uzimam bol svoj, strahujući da bi to mogla ti učiniti.

Čeznem da ti kažem najvernije reči koje ti imam reći; ali se ne usuđujem, strahujući da bi mogla posumnjati u njih.

Zato ih oblačim u neistinu, i govorim suprotno onome što mislim.

Ostavljam bol svoj da izgleda glup, strahujući da bi to mogla ti učiniti.

Čeznem da upotrebim najdragocenije reči što imam za te; ali se ne usuđujem, strahujući da mi se neće vratiti istom merom.

Zato ti dajem ružna imena i hvalim se svojom surovošću.

Zadajem ti bol, bojeći se da nećeš nikada saznati šta je bol.

Čeznem da sedim nemo pored tebe; ali se ne usuđujem, jer bi mi inače srce iskočilo na usta.

Zato brbljam i ćaskam olako, i zatrpavam svoje srce rečima.

Grubo uzimam svoj bol, strahujući da bi to mogla ti učiniti.

Čeznem da te ostavim zauvek; ali se ne usuđujem, strahujući da bi mogla otkriti moj kukavičluk.

Zato ponosito dižem glavu i dolazim veseo u tvoje društvo.

Neprekidne strele iz tvojih očiju čine da je moj bol večito svež.

42

O ludače, divna pijanico!

Kada razvališ svoja vrata i staleš igrati budalu pred gomilom;
Kada za jednu noć istreseš kesu i rugaš se trezvenosti; Kada ideš
čudnim putevima i igraš se beskorisnim stvarima; Ne haj za sklad i
pravo!

Kada razviješ svoja jedrila na buri i krmilo se krha nadvoje,
Onda ću te i ja pratiti, druže, i pijan u ponor poći.

Straćio sam svoje dane i noći u društvu trezvenih, mudrih
suseda.

Mnogo znanja osedilo mi kosu, mnogo bdenja pomutilo mi
pogled.

Godinama sam pabirčio među stvarima i gomilao parčad i tralje:
Smrvi ih i igraj po njima i zavitlaj sve u vetar.

Jer znam da je najviša mudrost: pijan u ponor otići Ostavi neka
se izgube sve krivudave sumnje, ostavi me da izgubim putanju svoju
bez nade.

Pusti besnu buru neka me otkine sa mojih lengeru.

Svet je naseljen dostojnicima i radnicima, korisnim i pametnim.

Tu su ljudi koji su lako prvi, i ljudi koji skromno idu za njima.

Ostavi ih neka budu srećni a i neka rade na sreću drugih, a
mene ostavi da budem lud i nekoristan.

Jer znam da je kraj svakoga rada: pijan u ponor otići.

Ovoga se časa odričem svih prava da me ubrajaju redove
čestitih ljudi.

Neću se više ponositi znanjem i sudom svojim o dobru i zlu.

Razbiću sud sećanja, prosuću poslednje kapi suza.

Okupaću se u peni rujnoga bisernog vina i razvedriti svoj smeh.

I namerno ću razderati obrazinu staloženoga građanina.

I zavetovaću se sveto da ću biti bez dostojanstva i pijan u ponor
otići.

43

Ne, prijatelju, kažite što hoćete, nikada ja neću postati pustinjač.

Nikada neću postati pustinjač ako se i *ona* ne zavetuje sa mnom.

To je moja čvrsta odluka: ako ne mogu naći hladovito skrovište i drugaricu za svoje pokajanje, neću nikada postati pustinjač.

Ne, prijatelju, nikada neću ostaviti ognjište svoje i dom svoj pa se povući u osamu šumsku, ako ne odjekne veseli kikut iz njenoga hlada i ne zalepršaju se na vetru skutovi kabanice boje šafranove; ako njeno ćutanje ne postane dublje tihim šapatom.

Nikada neću postati pustinjač.

44

Prečasni oče, oprosti ovom grešnom paru. Proletnji vetrovi dušu danas u besnim vrtlozima, podižu prašinu i mrtvo lišće, a sa njima su razvejana i učenja tvoja.

Ne govori, oče, da je život taština.

Jedva jednom sklopismo primirje, smrt i mi, i samo za nekoliko mirisnih časova postasmo besmrtni.

Da dođe i sama kraljevska vojska da nas gnevno napadne, zatresli bismo tužno glave svoje i rekli: Braćo, smetate nam. Ako vam je potrebna ta hučna igra, onda idite, neka zazveči vaše oružje na drugome mestu. Mi smo besmrtni postali samo za nekoliko časova.

Ako bi došao miroljubivi narod i okupio se oko nas, poklonili bismo se duboko i rekli: Ova nas neizmerna sreća zbunjuje. Malo je mesta na beskrajnome nebu na kome stanujemo. Jer u proleće dolazi cveće u izobilju, i vredne se pčele u letu sudaraju. Naše malo nebo, na kome živimo nas dva besmrtna stvora, i suviše je tesno.

45

Gostima, koji moraju ići, kaži: zbogom! i utri sve tragove njihovih stopa.

Smešeci se pritisni na svoje grudi sve što je nežno i prosto i blisko.

Danas je praznik duhova, koji ne znaju kada će umreti.

Neka tvoj smeh bude samo beznačajna radost kao blistava svetlost na talasima.

Neka ti život zaigra lako na krajevima vremena, kao rosa na vrhu lista.

U akordima udaraj na harfi ritam kojim te trenutak dariva.

46

Ostavila si me i otišla svojim putem.

Mišljah da ću tužiti za tobom i postaviti u svome srcu tvoju usamljenu sliku, protkanu u zlatnoj pesmi.

Ali, avaj, moje zle sudbe, vreme je kratko.

Mladost prolazi godina za godinom; proletnji dani lete; jedno golo nippga ubija nežni cvet, a mudrac me opominje da je život samo kap rose na lotosovom listu.

Treba li sve to da propustim, i da samo blenem za onom jednom što mi okrenu leđa?

To bi bilo i grubo i ludo; jer je vreme kratko.

Hodite, moje kišne noći, pljuskajući nogama; osmehni se, moja zlatna jeseni; hodi, bezbrižni aprile, prospi po zemlji poljupce tvoje.

Hodi i ti, i ti, i ti!

Dragi moji, znate da smo smrtni. Pa je li mudro kidati srce zbog jedne, koja je odnela svoje? Jer je vreme kratko.

Slatko je sedeti u uglu i razmišljati i pevati da ste mi vi ceo svet.

Hrabro je poželeći sreću svome bolu, i biti rešen, ne dopustiti nikome da te teši.

Ali jedan nov lik gleda kroz moja vrata i podiže svoje oči k mojima.

Ja mogu samo svoje suze da utrem i da izmenim melodiju svoje pesme.

Jer je vreme kratko.

Završiću pesmu svoju, ako ti je tako volja.

Ako srce tvoje ispunjuju nemirom, ukloniću oči svoje sa tvoga lica.

Ako te na putu prestravljujem, skrenuću i udariću drugim putem.

Ako te zbunjujem dok pleteš cvetne vence, izbegavaću tvoj usamljeni vrt.

Ako je voda ćudljiva i divlja, neću poterati svoj čun pored obale tvoje.

48

Dragana, oslobodi me veza svoje slasti! Ni kapi više toga vina od poljubaca.

Ova magla od teškog tamjana guši mi srce.

Otvori vrata i propusti jutarnji zrak.

Izgubljen sam u tebi, zarobljen u zagrljaju tvoje nežnosti.

Oslobodi me svoje draži, i povrati mi hrabrost da ti ponudim svoje slobodno srce.

49

Držim joj ruke i stežem je na svoje grudi.

Pokušavam da ispunim svoje naručje njenom ljupkošću, da poljupcima opljačkam njen sladak osmeh, da očima svojkim ispijem njene tamne poglede.

Ali, avaj, gde je to sve? Ko može lišiti nebo njegova plavetnila?

Pokušavam da shvatim lepotu, ali mi ona izmiče i ostavlja mi na rukama samo telo.

Prevaren i umoran, vraćam se.

Kako može telo dotaći cvet koji sme da dodirne jedino duša?

50

Miljeno, srce moje čezne dan i noć za susretom s tobom — susretom koji je kao smrt, koja sve proždire.

Zbriši me kao vihor; uzmi mi sve što imam; razvali mi san i opljačkaj snove. Pokradi mi svet.

U toj pustoši, u poslednjoj golotinji duše, ujedinito se u lepoti.

Ah, uzaludna čežnja! Gde je ta nada u jedinjenje, o bože, osim u tebi?

51

Dovrši svoju poslednju pesmu, pa da se razidemo.

Zaboravi ovu noć, kada mine.

Koga se trudim da zagrlim? Snovi se ne daju uhvatiti.

Moje žudne ruke pritiskuju prazninu na srce i ona mi satire
grudi.

52

Zašto se ugasi žižak?

Zaogrnuh ga svojom kabanicom da ga sačuvam od vetra, zato se ugasi žižak.

Zašto uvenu cvet?

Pritisnuh ga na srce svoje strepeći od ljubavi, zato uvenu cvet.

Zašto usahnu reka?

Podigoh nasip da bih je sačuvao samo za sebe, zato usahnu reka.

Zašto puče struna na harfi?

Htedoh da izmamim ton koji prevazilazi njenu snagu, zato prepuče struna.

53

Zašto me pogledom nagoniš da crvenim?

Ne dođoh kao prosjak.

Samo kragak čas zastadoh na kraju tvojega vrta, s druge strane ograde.

Zašto me pogledom kagoniš da crvenim?

Ne uzabrah iz tvoga vrta ni jednu ružu, ne ponesoh ni jedan plod.

Skromno stajah u senci na drumu, gde svaki putnik sme stajati.

Ne ubrah ni jednu ružu.

Da, bejah umoran i pljusak naiđe.

Vetar je pištao kroz lelujave grane bambusove.

Oblaci su jurili nebom kao da beže od pobednika.

Noge su mi bile umorne.

Ne znam da li si o meni mislila, ili si na vratima čekala drugoga.

Oštre munje zasenuše tvoje čežnjive oči.

Otkud bih znao da me vidiš tamo gde stajah u mraku.

Ne znam šta si mislila o meni.

Dan je na izmaku, i kiša je prestala.

Napuštam hlad drveta na kraju tvoga vrta i sedište svoje u travi.

Mrak je; zaključaj vrata svoja; ja idem svojim putem.

Na izmaku je dan.

54

Kud žuriš sa kotaricom tako pozno, kada je trg prestao?

Svi su se vratili kućama sa tovarima svojim; mesec proviruje kroz seosko drveće.

Odjeci glasova, koji dozivaju skelu, razležu se preko tamne vode do daleke bare, gde spavaju divlje patke.

Kuda žuriš sa kotaricom, kada je trg prestao?

San je pokrio zemlji oči prstima svojim.

Utišala su se gnezda vrana, umukao je šapat bambusovog lišća.

Radnici su se vratili sa svojih polja i prostiru asure u svojim dvorovima.

Kuda žuriš sa kotaricom, kada je trg prestao?

55

Bejaše podne kada ti otide.

Sunce je pržilo na nebu.

Završila sam rad i sedela na čardaku kada ti otide.

Ćudljivi povetarci doletahu lepršajući kroz mirise mnogih dalekih polja.

Golubovi neumorno gukahu u hladu, i jedna pčela, koja je u moju sobu zalutala, zujaše mi novosti mnogih dalekih polja.

Selo je spavalo u podnevnoj žezi. Drum je ležao pust.

Iznenada se podiže žubor u lišću i opet izumre.

Ja sam zurila u nebo i u plavetnilo utkivala slova imena koje sam nekad znala, dok je selo spavalo u podnevnoj žezi.

Zaboravih da ispletem kosu svoju. Nežni vetrić igraše se njom, na mojim obrazima.

Reka je bez nabora klizila pod hladovitom obalom.

Leni, beli oblaci stajahu nepomično. Zaboravih da ispletem kosu svoju.

Bejaše podne kada ti otide.

Prašina je na drumu gorela, polja skapavahu žedna.

Golubovi gukahu u gustome lišću.

Sedela sam sama na čardaku kada ti otide.

56

I ja bejah jedna od mnogih koje se trude da ispunjuju svoje bedne domaće dužnosti.

Zašto izabra mene i otuđi me od svežeg skrovišta našeg običnog života?

Osveštana je ljubav koja se nije ispovedila. Ona sija kao dragi kamen u ognju skrivena srca. U svetlosti ljubopitljivoga dana gleda ona tužno i žalosno.

Ah, probio si koru moga srca i odvukao moju drhtavu ljubav na otvoreni trg, i razorio zauvek senoviti kut u kome je ona skrivala svoje gnezdo.

Druge su žene uvek iste.

Ni jedna nije pogledala u dubinu svoga srca, ni jedna ne zna svoju sopstvenu tajnu.

Osmejkuju se lako i plaču, ćaskaju i rade. Svakoga dana posećuju hram, pale svoja kandila i donose vodu s reke.

Nadah se da će moja ljubav biti pošteđena od hladne sramote beskućnika, ali ti odvrati lice tvoje.

Da, tvoj put leži čist pred tobom, a meni si presekao svaki povratak i ostavio me potpuno nagu pred svetom, koji me gleda ukočenim očima dan i noć.

57

O *svete!* tvoj sam cvet uzabrao.

Stegao sam ga na srce, a trn me ubode.

Kada minu dan i pade sumrak, videh da je cvet uveo, ali je bol ostao.

O *svete!* mnogo će još cveća s mirisom i ponosom doći k tebi.

Ali je za mene vreme berbe prošlo; i cele tamne noći nemam svoje ruže, ostao je samo bol.

58

Jednoga jutra naiđe u moj cvetnjak jedno slepo devojče i ponudi mi u lotosovom listu cvetnu ogrlicu.

Obesih je oko vrata, i suze mi pođoše na oči.

Poljubih devojče i rekoh: „Slepa si kao i ovo cveće.

Ne znaš nn sama kako je lep tvoj poklon.”

59

O *ženo*, ti nisi samo božji stvor već i ljudski; ovi te obasipaju lepotom iz svojih srdaca.

Pesnici ispredaju za te pređu koncima zlatne fantazije; slikari daju tvom obliku uvek novu besmrtnost.

More daje svoj biser, majdani svoje zlato. cvetnjaci svoje cveće, da te omotaju, da te pokriju, da te učine dragocenijom.

Žudnja muških srdaca prostrla je svoj sjaj preko tvoje mladosti.

Ti si pola žena, a pola san.

60

Usred žurbe i vreve života, o lepoto u kamenu istesana, stajala si nema i nepomična, usamljena i udaljena.

Veliko vreme sedi zaljubljeno kraj tvojih nogu i šapuće ti:
„Govori, govori mi, dragana, govori mi, nevesto moja“

Ali je govor tvoj začaran u kamenu, o nepomična lepoto!

61

Miruj, miruj, srce moje, neka čas rastanka bude sladak.

Neka ne bude smrt, nego savršenstvo.

Neka se ljubav istopi u uspomeni, a bol u pesmi.

Neka se let kroz nebo završi sklapanjem krila nad gnezdnom.

Neka poslednji dodir tvojih ruku bude nežan kao noćki cvet.

O, miruj, miruj, divni svršetku, za trenutak samo, i kaži svoju poslednju reč u ćutanju.

Klanjam se pred tobom i podižem uvis svetlilo svoje, da ti osvetlim put tvoj.

62

Išao sam sumračnom stazom jednoga sna da tražim draganu, koja je moja bila u jednom ranijem životu.

Njen je dom stajao na kraju jedne opustele ulice.

Njen omiljeni paun dremao je na šipci, na večernjem vetru, a u uglu ćutahu golubovi.

Ona spusti žižak pored kapije i stade preda me.

Podiže svoje krupne oči k mojima, i zapita me nemo: „Zdravo li si, prijatelju?”

Pokušah da odgovorim, ali nam se reči izgubiše i zaboraviše.

Premišljah neprestano, ali mi imena naša ne htedoše pasti na um.

U očima joj zablistaše suze. Ona podiže svoju desnicu k meni. Uzeh je i ostah ćuteći.

Naš je žižak treperio na večernjem vetru i ugasio se.

63

Putniče, zar moraš ići?

Noć je mirna, mrak se spušta nad dubravama.

Svetlila sjaju na našem čardaku, cveće je sveže, a mlade oči još bde.

Zar je došao čas tvoga rastanka?

Putniče, zar moraš ići?

Noge tvoje mi nismo okovale svojim molećivim mišicama.

Vrata su otvorena. Na kapiji te čeka osedlan konj.

Ako pokušasmo da te zadržimo, to učinismo samo svojim pesmama.

Ako ikada pokušasmo da te sprečimo, to učinismo samo svojim očima.

Putniče, nemoćne smo da te vežemo. Imamo samo svoje suze.

Kakav neobuzdani oganj gori u tvojim očima?

Kakva nemirna groznica struji tvojom krvlju?

Kakvo te kliktanje poziva iz tame?

Kakvu si strašnu čarobnu reč pročitao na zvezdama nebeskim, da je noć sa zapečaćenom tajnom porukom ušla u tvoje srce nema i strana?

Ako ti nije stalo do veselih gozbi, ako ti treba mira, umorno srce, pogasiceмо svoja svetlila i naše će harfe umuknuti.

Sedećemo mirno u mraku u šapatu lišća. i umorni će mesec prosipati blede zrake na tvoje prozore.

O putniče, kakav te je nesani duh dodirnuo iz srca ponoći?

64

Probavih dan svoj na drumu u vreloj usijanoj prašini.

Sveže je večer, i ja kucam na vratima ove krčme. Pusta je i razorena.

Mračno ašatovo drvo pruža svoje gladne žile kroz pukotine na zidovima.

Bilo je dana kada su putnici svrtaKali da ovde osveže svoje umorne noge.

Prostirali su svoje asure u dvorištu, na mutnoj svetlosti ranoga meseca. i sedeli i pričali o tuđim zemljama.

Ujutru su se dizali okrepljeni, dok su ih ptice veselile i cveće ih ljupko pozdravljalo sa rudina.

Ali kada ja dođoh, ne čekaše me upaljeni žižak.

Crne mrlje od mnogih zaboravljenih žižaka gledale su me ukočeno sa zidova kao slepe oči.

U žbunu na isušenom jezeru trepere svici, i bambusove grane bacaju svoje senke na stazu obraslu travom.

Ja nisam ničiji gost na kraju svoga dana.

Preda mnom je duga noć, a ja sam umoran.

65

Zoveš li me ti to ponovo?

Dođe več. Umor se obavija oko mene kao ruke žedne ljubavi.

Zoveš li me ti to?

Sav svoj dan dao sam ti, svirepa vladarko, moraš li me lišiti i noći moje?

Negde se sve završava, a nama pripada samoća tame.

Zar je morao glas tvoj da je probije i mene da pogodi?

Zar več ne svira svoju svirku sna pred tvojim vratima?

I krilate zvezde zar se nikada ne pružaju tiho na nebu iznad tvoje nemilosrdne kule?

Ne umire li cveće u tvom cvetnjaku nikada blago u prašini?

Moraš li me zvati, nemirnice?

Neka onda tužne oči ljubavi uzalud bde i plaču.

Neka žižak gori u samotnoj kući.

Neka splav vrati domovima umorne radnike.

Ja se otimam od svojih snova i hitam na tvoj poziv.

66

Neki ludak krenu na put da traži kamen mudrosti. Kosa mu je bila razbarušena, pobledela od sunca i pokrivena prašinom. Bio je mršav kao senka, stisnutih usana kao zatvorene vratnice njegovoga srca, upaljenih očiju kao svetlost svica koji traži svoga druga.

Pred njim je rikao beskrajni okean.

Brbljivi talasi ćaskahu neprestano o skrivenim blagima, rugajući se bezumlju koje ne razume šta oni misle.

Može biti da mu nije više preostala nikakva nada, pa ipak nije hteo odmora, jer mu je traženje postao život.

I kao što okean uvek k nebu podiže svoje ruke za nedokučljivim.

I kao što zvezde kruže u krug a traže ipak metu koja je nedostižna. — Isto je tako išao i ovaj ludak, sa prašljivom i izbledelom kosom, usamljenom obalom, da traži kamen mudrosti.

Jednoga dana dođe k njemu seljače i zapita ga: „Kaži mi: otkuda ti zlatni lanac oko pasa?“

Ludak se zapanji: lanac, koji nekad bejaše gvozden, beše zaista zlato; dakle, ne bejaše san, ali on nije znao kada se preinačio.

On se besno udari po čelu: gde, ah, gde mu je to ispalo za rukom, a da on to ne zna?!

Bejaše navikao da skuplja šljunak, da njim dodiruje svoj lanac i da kamenove baca ne motreći da li se što preinačilo; tako ludak nađe i izgubi kamen mudrosti.

Sunce tonjaše duboko na zapadu, i neba bejaše od zlata.

Ludak pođe natrag svojim sopstvenim tragom, da traži ponovo izgubljeno blago sa izgubljenom snagom, pogrbljenim telom i prašnjavim srcem, kao drvo iščupano iz korena.

67

Mada je veče došlo laganim koracima i dalo znak svima pesmama da umuknu; Mada su drugarice tvoje otišle da otpočinu, a ti umorna sama ostala; Mada strah u mraku snuje, i lik se nebeski prevesom pokrio; Čuj me, o ptico moja, čuj me, ne sklapaj svoja krila.

Nije to lišće što u šumi plamti, već more, što se nadima kao neka strašna crna zmijurina.

Nije to igra cvetnoga jasmina, već pena što pišti.

Ah, gde je sunčana zelena obala, gde je gnezdo tvoje?

Ptico, o ptico moja, čuj me, ne sklapaj svoja krila.

Usamljena noć pokriva ti put, praskozorje spava iza mračnih humova.

Zvezde ustavljaju dah i broje sate, bleđi mesec preplavljuje duboku noć.

Ptico, o ptico moja, čuj me, ne sklapaj svoja krila.

Tu nema za te ni nade, ni straha;

Ni reči, ni šapata, ni vike;

Ni doma, ni odmorišta.

Ovde su samo tvoja dva krila i bespuće neba. Ptico, o ptico moja, čuj me, ne sklapaj svoja krila.

Niko ne živi večito, brate, i ništa nije dugoga veka. Upamti to i likuj.

Nije naš život jedino staro breme, nije naš put jedini dugi put.

Inokosni pesnik ne mora da peva jednu staru pesmu.

Cvet vene i umire; ali ko ga nosi ne mora da žali za njim večito.

Brate, pomišljaj na to i likuj.

Mora da nastupi pun odmor da se u muziku protka savršenstvo.

Život se naginje zahodu svoga sunca, da utone u zlatnu senku.

Ljubav se mora odreći svoje šre, da okusi patnju i uzdigne se k nebu suza.

Brate, pomišljaj na to i likuj

Hitamo da beremo svoje cveće, inače su ga opljačkali brzi vetrovi. Naša krv ključa, naše oči plamte grabeći poljupce, koji bi se izgubili kada bismo dangubili.

Život je naš halapljttv, želje su naše smele, jer vreme zvoni za rastanak.

Brate, pomišljaj na to i likuj.

Nemamo vremena da hvatamo jednu stvar, da je iscedimo i bacimo u prašinu.

Brzo odskakuću časovi, skrivajući svoje snove u skutovima.

Život je naš kratak; samo nekoliko dana poklanja ljubavi.

Da treba raditi i patiti se, život bi bio beskrajno dug.

Brate, pomišljaj na to i likuj.

Slatka je lepota za nas, jer igra po istoj veseloj ariji kao i naš život.

Znanje je skupoceno za nas, jer nećemo imati nikad vremena da ga dovršimo.

Sve je učinjeno i rešeno na večnome nebu.

Ali zemaljsko cveće obmane održava smrt u večnoj svežini.

Brate, pomišljaj na to i likuj.

69

Gonim zlatnoga jelena.

Smejte mi se, prijatelji, ali ja jurim za utvarom koja me začkava.

Jurim preko humova i dolina; prokrstario sam bezimene zemlje goneći zlatnoga jelena.

Dok vi dolazite i kupujete na trgu i vraćate se doma natovareni robom, mene dodirnu draž vetrova bez zavičaja, ali ne znam gde i kad.

Oslobodio sam srce briga; sve što sam imao ostavio sam daleko za sobom.

Sad jurim preko humova i dolina, krstarim kroz bezimene zemlje — goneći zlatnoga jelena.

70

Sećam se jednoga dana iz svoga detinjstva, kada sam spustio čunić od hartije u jarak da plovi.

Bio je vlažan julski dan; a ja sam bio sam i srećan igrom svojom.
Pustio sam svoj čunić od hartije u jarak da plovi.

Odjednom su se počeli gomilati burni oblaci, vetar je duvao na mahove i kiša je pljuštala.

Potočići prljave vode jurnuše, rečica nabuja, i moj čunić potonu.

Gorko sam mislio da je vihor jedino došao da razori moju sreću; sva njegova pakost ticala se mene.

Oblačni julski dan traje još i danas, i ja razmišljam o svima igrama u svom životu u kojima sam gubio.

Stao sam da korim svoju sudbu za mnoge pakosti, kada mi na um pade čunić od hartije što potonu u jarak.

71

Dan još nije minuo, godišnji vašar nije još završen, vašar na obali.

Pobojah se da sam proćerdao svoje vreme, da sam straćio svoju poslednju aspru.

Ali ne, brate, meni još uvek nešto preostaje.

Usud me nije sasvim opljačkao.

Kupovina i prodaja je prošla. Novac su obe strane pokupile, vreme je da i ja krenem doma.

Ali, dizdaru, tražiš li svoju nagradu?

Ne boj se, ostalo je i za tebe nešto. Usud me nije sasvim opljačkao.

Zatišje vetrova preti burom, niski oblaci na zapadu ne slute ništa dobro.

Umukla reka čeka na vetar.

Žurim da je pređem pre nego što me zatekne noć.

Skelaru, tražiš svoju nagradu!

Da, brate, preostalo mi je još nešto. Usud me nije sasvim opljačkao.

Kraj puta pod drvetom sedi prosjak. Avaj, posmatra me sa bojažljivom nadom!

Misli da sam sakupio bogat pazar.

Da, brate, preostalo mi je još nešto. Usud me nije sasvim opljačkao.

Noć postaje crna, drum osamljen. Svici svetle u lišću.

Ko si ti koji me tajno pratiš nečujnim korakom?

Ah, znam, namera ti je da mi otmeš svu zaradu. Neću te razočarati!

Jer meni uvek još nešto preostaje; usud me nije sasvim opljačkao.

Oko ponoći stigoh kući. Ruke su mi prazne.

Ti me očekuješ na vratima sa zebnjom u očima, nema, bez sna.

Kao plašljiva ptica poletela si mi na grudi u silnoj ljubavi.

Da, da, bože, još mnogo ostaje. Usud me nije sasvim opljačkao.

72

Od dana teškoga rada sagradio sam hram. Na njemu ne bejaše ni vrata ni prozora. Debele zidove podigao sam od tvrdih ploča.

Sve ostalo zaboravih, pobegoh od sveta, ushićen sam zurio u sliku koju sam podigao na oltaru.

Unutra je uvek bila noć, osvetljena kandilima sa mirisnim uljem.

Beskrajni tamjan izranjavi mi srce teškim kolutima.

Uvek budan, rezah u zidove fantastične slike u zamršenim potezima — krilate konje, cveće sa čovečjim likom, žene sa udovima kao zmije.

Nigde nije bilo otvora kroz koji bi moglo dopirati ptičije pevanje, šuštanje lišća ili zujanje vrednoga sela.

Jedini glas koji je odjekivao sa tamnoga svoda bila su uklinjanja moja, koja sam pevao.

Duh mi se izoštri i postade postojan kao plamen, čula su mi se topila u ushićenju.

Ne znam kako mi proteče vreme dok mi je grom razorio hram i bol mi probio srce.

Kandilo je izgledalo bledo i posramljeno; rezbarije na zidovima zurile su tupo kao okovani snovi u svetlost — kao da bi se najradije sakrile.

Ja pogledah u sliku na oltaru. Videh je gde se smeši i kako oživljuje božjim životvornim dahom. Noć koju bejah zarobio raširila je krila i odletela.

73

O *zemljo*, moja strpljiva tužna mati, beskrajno bogatstvo nije tvoje!

Ti se mučiš da zapušiš usta svojoj deci, ali je hrana retka.

Dar radosti koji si nam spremila nije nikad savršen.

Igračka koju gradiš deci svojoj lomljiva je.

Ti ne možeš da zasitiš sve naše gladne nade, ali zar zato da te ostavim?

Tvoj osmeh, osenčen bolom, sladak je mojim očima.

Ljubav tvoja, koja ne zna za ispunjenje, draga je srcu mome.

Tvoje su nas grudi napojile životom, ali ne večnošću, zato su tvoje oči uvek budne.

Vekovima radiš bojom i pesmom, pa ipak tvoje nebo nije još sagrađeno, samo jedna mutna slutnja o njemu.

Tvoje tvorevine lepote obavijene su maglom od suza.

Sasuću pesme svoje u tvoje nemo srce i ljubav svoju u tvoju ljubav.

Hoću da te obožavam radom.

O zemljo, majko moja, video sam tvoj nežni lik i zavoleo tvoju tužnu prašinu.

74

U *dvorani* sveta sedi prosta travka na istom ćilimu sa sunčanim zrakom i zvezdama ponoćnim.

Tako i pesme moje dele svoja mesta u srcu sveta sa svirkom oblaka i dubrava.

Ali ti, bogatašu, tvoje bogatstvo ne itra nikakvu ulogu u prostoj veličini veselog sunčanog zlata i blagog, setnog mesečevog bleska.

Blagoslov neba, kode sve obuhvata svojim zagrljajem, nije na njega prosut.

A kada se pojavi smrt, ono vene, suši se i raspada u prašinu.

75

Okolo ponoći objavio je lažni asketa: „Vreme je da ostavim svoj dom i da potražim boga. Ah, ko me je tako dugo zadržavao ovde u zabludi?”

Bog mu došanu: „Ja“; ali uši toga čoveka bejahu zatvorene.

Sa uspavanim detetom na nedrima ležala je njegova žena spavajući mirno na jednoj polovini kreveta.

Čovek reče: „Ko ste vi što ste me tako dugo pravili budalom?”

Glas ponovo reče: „Bog“; ali on ne ču.

Dete dreknu, probudi se i pripri čvrsto uz mater svoju.

Bog zapovedi: „Stani, ludače, ne ostavljaj svoj dom“, ali on ne ču.

Bog uzdisaše i jadikovaše: „Zašto me ostavlja sluga moj i odlazi od mene da bi me tražio.“

76

Pred hramom je bio vašar. Kiša je padala od ranoga jutra, i dan je bio na izmaku.

Svetliji od svake veselosti naroda bio je svetli osmejak jednog devojčeta, koje je za paru kupilo jednu sviralu od palme.

Pištava radost ove svirale nadmašila je sav smeh i vrevu.

Beskrajna povorka sveta dođe i tiskaše se. Drum bejaše kaljav, reka nadošla, njive preplavljene neprekidnom kišom.

Veća od svih nevolja naroda bila je nevolja jednog malog dečaka — nije imao ni pare da kupi sebi jedan šareni štapić.

Njegove ozbiljne oči, što su piljile u izlog, učiniše ceo ovaj metež ljudi tako bednim.

77

Radnik i njegova žena sa zapada marljivo spremaju cigle za pušnicu.

Njihova ćerčica odlazi na pristanište, gde nema kraja pranju i ribanju lonaca i tiganja.

Njen bratić, opaljen i obrijane glave, go, sa kaljavim nogama, prati je i čeka strpljivo gore na obali na njene naloge.

Ona se ponovo vraća sa punim krčagom na goloj glavi, sa sjajnim ibrikom u levoj, a na desnici bratić — ona, mala služavka svoje matere, ozbiljna od tereta domaćih briga.

Jednoga dana videh ovog golog mališana gde sedi sa ispruženim nožicama.

U vodi je sedela njegova sestra i ribala peskom sud i neprestano ga obrtala.

U blizini, duž obale, paslo je jagnje, čije je runo bilo nežno.

Kada je bilo blizu deteta, otpoče odjednom da bleji, a dete se prestravi i dreknu.

Njegova sestra ispusti sud i dotrča k njemu.

Uze brata u jednu ruku a jagnje u drugu i stade im deliti svoja milovanja, vezujući ljubavnom vezom potomka životinje i čoveka.

78

Bilo je u *maju*. Zaparno podne izgledaše beskrajno dugo. Suva zemlja skapavaše žedna na žezi.

Tada čuh preko reke gde neko viče: „Ljubimče, hodi!“

Ja zatvorih knjigu i otvorih prozor da vidim.

Kraj reke je stajao krupan bivo sa kaljavom kožom i pitomim, strpljivim očima, i dečko, do kolena u vodi, dozivaše ga da ga napoji.

Ja se zadovoljno osmehnuh i osetih u srcu dah blagosti.

79

Često se čudim gde leže skrivene međe saznanja između čoveka i životinje čije srce ne zna da govori.

Kroz koji je prvi raj, jednog dalekog jutra svetskoga stvaranja, proticala skromna staza, na kojoj se njihova srca susretoše?

Tragovi njihovoga vernog koračanja nisu utrti, mada je njihovo srodstvo zaboravljeno.

Ali se odjednom tamno sećanje budi za muziku bez reči, i životinja gleda čoveka u oči sa nežnim poverenjem, dok čovek spušta svoj pogled u njene oči sa veselom naklonošću.

Izgleda da se oba prijatelja susreću pod obrazinama i da jedva jedan drugog poznaje.

80

Jednim pogledom iz tvojih očiju, lepa ženo, mogla bi zapleniti sve bogatstvo pesama koje se razleže sa pesničkih harfi!

Ali za slavu njinu ti nemaš sluha, stoga dođoh da slavim tebe.

Pred noge tvoje mogla bi poniziti najsmelije glave na zemlji.

Ali oni koje ti izabra, tvoji ljubavnici i obožavaoci, ne poznaju slavu, zato te slavim ja.

Lepota tvojih ruku dodirom bi svojim pokrila slavom kraljevski blesak.

Ali ti je upotrebljavaš da čistiš prašinu i održavaš čisto svoj skromni dom, zato je moje srce ispunjeno poštovaljem.

81

Šta mi to tako gluho šapućeš na uši, o smrti, smrti moja?

Kad uveče cveće klone i marva se vrati svojim torovima, prilaziš mi kradom i šapućeš reči koje ne razumem.

Moraš li me *tako* prositi i vrbovati, opojnim otrovom uspavljujućeg šapata i hladnih poljubaca, o smrti, moja smrti?

Zar neće biti ohole svečanosti za našu svadbu?

Nećeš li oplesti vencem svoje mrke kudrave vitice?

Zar nema nikoga koji će poneti zastavu pred tobom, i neće li se noć upaliti od tvojih crvenih bukinja, o smrti, moja smrti?

Dođi sa svojim školjkama i zasviraj mi u budnoj noći.

Ogrni me purpurnim plaštom, uzmi mi ruku i povedi me.

Neka me pred vratima čekaju tvoja kola sa tvojim nestrpljivim konjima u vrisku.

Podigni preves svoj i pogledaj me drsko u oči, o smrti, smrti moja!

82

Noćas moramo igrati kolo smrti, ja i moja nevesta.

Noć je crna, samovoljni su oblaci na nebu, morski vali besne.

Ostavili smo perinu svojih snova, ostavili vrata i izašli, ja i moja nevesta.

Sedimo na ljuljašci i divlji nas vetrovi šibaju u leđa.

Nevesta moja drhti od straha i radosti, drhti i pribija se uz moje grudi.

Dugo sam joj služio u ljubavi.

Spremio sam joj ležaj od cveća, zatvorio vrata, da joj otklonim grubu svetlost od očiju.

Ljubljah je nežno u usta i šaputah blago na uvo, dok se upola ne onesvesti od čežnje.

Izgubi se u beskrajnoj magli opojne slasti.

Ne odgovaraše na moj dodir, moje pesme ne mogoše je probuditi.

Noćas je iz pustinje dopro do nas poziv bure.

Moja nevesta zadrhta i ustade; ščepa me za ruku i izađe.

Kosa joj leti na vetru; veo joj se leprša, i venac joj drhti na grudima.

Udar smrti vinuo ju je u život.

Mi smo obraz uz obraz, srce uz srce, ja i moja nevesta.

Ona stanovaše kod humova na kraju kukuruznoga polja, u blizini izvora, koji teče nasmejanim potocima kroz svečane senke starih drveta. Žene dolazahu tu da napune svoje krčage, a putnici da se odmore i pročaskaju. Ona je tu svakoga dana radila i snevala praćena šumom potoka.

Jedne večeri spusti se stranac s planine pokrivena oblacima; kovrčave vitice behu mu zamršene kao sanjive zmiје. Mi zapitismo začuđeni: „Ko si?“ Ali on ne odgovori, sede pored brbljiva potoka i gledaše nemo ka kolibi u kojoj je obitavala ona. Srca nam drhtahu od straha, i mi se vratismo doma kada pade noć.

Ujutru, kada dođoše žene na izvor u hladu deodara, nađoše otvorena vrata na njenoj kolibi, i njen glas beše otišao, a gde bejaše njeno nasmejano lice? Na zemlji je ležao prazan krčag, a kandilo u uglu dogorelo je. Niko nije znao kuda je ona pobegla pre zore — a ni stranca ne beše nigde.

U mesecu maju sunce je peklo i sneg se istopi, a mi seđasmo kraj izvora i plakasmo. U mislima svojim čudismo se: „Ima li tamo, kamo otide, izvora, gde bi mogla napuniti svoj krčag u ovim vrelin žednim danima?“ I mi se zapitismo u strahu: „Ima li zemlje za ovim humovima gde boravimo?“

Bila je letnja noć; sa juga je duvao lahor, a ja sam sedeo u njenoj napuštenoj sobi, gde je žižak stajao još uvek neupaljen. Kada iznenada iščeznuše humovi pred mojim očima kao da je neko otklonio zavese. „Ah, to je ona, što dolazi. Kako ti je, dete moje? Jesi li srećna? Ali gde ćeš prenoćiti pod otvorenim nebom? Avaj, tu nema našeg izvora da utoli žeđ tvoju.“

„Ovde je isto nebo“, reče ona, „samo oslobođeno svih humova koji ga skućavahu — to je isti potok koji je postao nabujala reka — ista zemlja proširena u ravan.“ „Sve je tu“, uzdahnuh ja, »samo

nema nas.“ Ona se tužno osmehnu i reče: „Vi ste u mome srcu.“ Ja se probudih i čuh žuborenje reke i šuštanje deodara u noći.

84

Preko zelenih i žutih pirinčanih polja jure senke jesenjih oblaka, gonjene suncem u trku.

Pčele zaboravljaju da srkuću svoj med, pjane od svetlosti posrću ludo i zuje.

Patke na ostrvima rečnim pište od radosti bez ikakva povoda.

Braćo, ne puštajte jutros nikoga doma, ne puštajte nikoga na rad.

Podimo da osvojimo nebo u jurišu i da opljačkamo prostor u trku.

U vazduhu lebdi smeh, kao pena nad talasom.

Braćo, proćerdajmo svoje jutro u nekorisnim pesmama.

85

Ko si ti, čitaoče, koji ćeš posle jednoga stoleća čitati pesme moje?

Ne mogu ti poslati nijedan cvet od ovog proletnjeg bogatstva, nijednu traku zlata sa ovih oblaka gore.

Otvori vrata svoja i gledaj u daljinu.

U svom cvetnom vrtu skupljaj mirisne spomene na minulo cveće pre stotinu leta.

U radosti svoga srca da osetiš živu radost koja je pevala jednog proletnjeg jutra — šaljući svoj veseli glas preko stotinu leta.

LIRIKA R. TAGORA

Ne samo na Istoku nego i na Zapadu — po Jeitsovoj oceni — bengalski pisac Rabindranat Tagore¹ (1861—1941) bio je prvi pesnik svoga vremena. Ako ova ocena — od mnogih prihvaćena — nije preterana, znači da je on i jedan od najvećih pesnika koje je svet imao. U indijskoj književnosti, staroj nekoliko hiljada godina, on je — bez sumnje — jedna od šest najznačajnijih pojava: po značaju sa njegovim delom mogu da se uporede samo vedska poezija, Mahabharata, Ramajana, Pančatantra i Kalidasino pesništvo. Tagorovo delo je raznoliko: lirska pesma, pripovetka, roman, drama, esej. Lirika je bila oblast u kojoj je njegov talenat ispoljio najveći sjaj, lirizam je glavna snaga i osgalih njegovih radova. Ali ti njegovi radovi — ako ne dostižu nivo njegove lirike, i ako su često ispod visokog evropskog nivoa — u istorijskom razvoju indijske literature predstavljaju izvanredan domet. U indijskoj literaturi lirika je i pre Tagora bila bogato razvijen pesnički rod i imala je niz izvrsnih predstavnika: Kalidasu, Amarua, Bhartriharija, Džajadevu, Bilhanu, Čandidasu, koje Tagore nije mogao uvek da prevaziđe, a katkad ni da dostigne. U dramskoj poeziji takođe on nije nadmašio Kalidasu i Bhavabhutija, ali im je prvi — posle mnogo vekova (i ostajući u njihovoj tradiciji) — postao ravan sa svojim dramama: Prolećni krug, Kralj mračne sobe, Žrtva, Pošta, Čitra. Međutim, u romanu (Kući i svetu, Brodolomu, Prijateljima, Gori), pripoveci i eseju daleko je prevazišao sve što je u ovim vrstama u Indiji dotle bilo stvoreno.

U ovoj prilici možemo da upoznamo samo Tagorovu liriku. Zato je neophodno da, pre svega, upoznamo njegov život, naročito detinjstvo i mladost, jer umetnici ostaju mladosti verniji nego drugi ljudi.

1

Rabindranat Tagore rođen je u Kalkuti², — kako je sam rekao — „u atmosferi dolaska novih ideala, koji su u isto vreme bili stari, stariji od svih stvari kojima se to doba ponosilo“, — u atmosferi borbe protiv verskog fanatizma, protiv starih formi u književnosti, protiv tuđinskog gospodstva u zemlji.

Njegov otac, Debendranat Tagore, organizovao je u Indiji crkvu koja je propovedala bratsku ljubav među svim ljudima. Zato su ga zemljaci nazvali „velikim prorokom“ i prezirali ga kao kakvog hrišćanina. Tako je bila isključena iz društva porodica koja je vek u desetom veku bila slavna i od tada stalno davala Indiji učene ljude i umetnike.

Rabindranat je bio sedmi, najmlađi sin. Ostavši rano bez majke, sa ocem koji je često putovao, on je rastao bez roditeljske nege i milošte, pod strogim nadzorom posluge i učitelja, od kojih je često i batine dobijao. U takvim prilikama u njemu je raslo nežno osećanje za prirodu. „Sećam se“ — pisao je docnije — „jednog niza kokosovih palmi pored zida naše kuće, kako mašu granama prema suncu koje se rađa; one su mi bile drugovi, živi kao što sam i ja bio.“ Svet koji ga je okružavao (izuzimajući školu) podudara se sa svetom koji je zamišljao.

Nastava — prvo školska, a zatim privatna — nije ga privlačila. Ona je bila bez radosti, mehanička, sa grubim postupanjem. U školi je budući veliki pesnik imao slab uspeh i zato je često morao da stoji gologlav na jakom suncu. Kod domaćih učitelja, pošto ga je otac ispisao iz škole, nije mu bilo lepše; od ranog jutra do mrkle noći nije imao nijednog slobodnog trenutka. A pesnik se u njemu već budio, njegova mašta se razigravala i iskala slobodu. Već u osmoj godini počeo je da piše pesme ugledajući se na stare narodne. U četrnaestoj štampao je prvu u rodnom gradu Kalkuti. Bio je najmlađi u književnoj grupi, — kako se posle sećao — bez zaštitnog oružja koje daju zrele godine i nedovoljno poengležen da bi izazivao poštovanje.

Kao sedamnaestogodišnjeg mladića otac ga je poslao u Englesku da studira pravo, ali je on u Londonu slušao predavanja o engleskoj književnosti i čitao engleske liričare: Vordsvorta, Šelija, Brauninga. Kad se posle godinu dana vratio u otadžbinu, potpuno se predao poeziji i ubrzo objavio dve zbirke lirskih pesama: tužne Večernje pesme (1879) i vedre Jutarnje pesme (1880).

Sledeća decenija — kako je to već rečeno u jednoj prilici — bila je decenija Tagorove ljubavne poezije. Tada se on (u 22. god.) oženio i štampao niz zbirki lirskih pesama, koje u izboru predstavlja Gradinar, i više drama — između ostalih Pustinjaka, Čitru i Kralja i kraljicu.

Godine 1891. preselio se iz Kalkute na porodično imanje na reci Padmi, gde mu se pružila prilika da intimno upozna bengalski narod. Tu je — uz ljubavne pesme — počeo da piše i „članke o književnosti, umetnosti, religiji, politici i socijalnim pitanjima" (koje je objavio u Sadhani). Tu se sav okrenuo indijskoj starini: Upanišadama, Mahabharati, Ramajani, budističkim legendama, odakle je i za mnoge pesme uzimao građu. „Tako poslednje godine stoleća predstavljaju patriotski period, u kome su nastale i patriotske pesme i romani." U ovo doba pada i osnivanje škole u Šantiniketanu, jedne moderne humanističke ustanove, potpuno suprotne školi koju pesnik nije voleo.

Početak dvadesetog veka bio je nesrećan za Tagora: izgubio je ženu i kćer. U tuzi za njima, i u brizi oko petogodišnjeg sina, napisao je zbirku dečjih pesama Polumesec, tri zbirke religioznih pesama (iz kojih je zatim napravio izbor za Gitandžale) i velike mistične igre: Kralja mračne sobe i Poštu. Sem toga, u ovo vreme učestvovao je i u političkom životu, ističući shvatanje da političkom oslobođenju mora da prethodi duševni preporod naroda. Ova teza, suprotna Gandijevom načelu aktivnog oslobađanja od tuđinske vlasti, dovela je Tagora u nemoguć položaj: sunarodnici — kako je sam rekao — sumnjičili su ga za udvaranje Englezima i strah od policije, a policija je njegovu blagost smatrala opasnom i sumnjičila ga za tajne namere.

Godine 1912. oputovao je Tagore u Englesku i tamo štampao Gitandžale (Pevačeve žrtve) u engleskom prevodu (koji je sam

spremio) i sa Jeitsovim predgovorom. Ta knjiga donela mu je 1913. godine Nobelovu nagradu i svetsku slavu, a 1914. i titulu sera. Od tada do danas prevedena su na engleski i druge evropske jezike mnoga njegova dela.

Od toga vremena — kao ugledni građanin sveta — Tagore je u nekoliko mahova išao na daleke puteve: u Severnu Ameriku, u Japan, u Kinu, u Evropu. Naročito su značajna njegova predavanja u Japanu i Americi u toku prvog svetskog rata (1915—1916) i u Evropi odmah posle rata (1920— 1921). Prva je objavio u knjizi Nacionalizam, a druga u knjizi Nacionalizam — ličnost. U njima je on — ističući osobenosti istočne i zapadne kulture, i zalažući se za njihovo uzajamno oplodžavanje — oštro kritikovao nacionalizam koji uništava čovekovu vezu sa sveopštim životom³.

Kraj prvog svetskog rata doneo je i izvesnu promenu u Tagorovom držanju prema oslobodilačkom pokretu Indije. Nju je izazvao engleski teror, posebno pokolj koji su Englezi izvršili u Pendžabu. Odbacivši titulu sera, pesnik je tada odlučno stao na stranu svoga naroda. Ali je istovremeno — u jednom pismu Gandiju — rekao i ovo: „Ja sam pesnik i ne mogu da postanem vojnik.“ Srce mu je — dodao je u ovom pismu — govorilo da sedi u prikrajku i da peva svoju pesmu. Sa borcem kakav je bio Gandhi on nikadnije mogao da uhvati isti korak.

2

Ljubav je glavna tema Tagorove lirike: ljubav prema ženi, prema deci, prema otadžbini, prema prirodi, prema životu uopšte. U tome su sve njegove emocije i misli.

Žena, naravno, — kao najlepše i najneposrednije oličenje života — ima počasno mesto. Ona je pola žena, a pola san. U njenom smehu je muzika izvora života. Draga je kad govori i kad ćuti, kad je vesela i kad je tužna, kad moli i kad zapodeda, kad traži i kad odbija, kad je stidljiva i kad je nestašno lukava, kad nosi kotaricu ili krčag na bedru i kad čeka kraj žiška u kući, kad baca ogrlicu pod točkove svoga kneževića i kad muze kravu, kad je sigurna u sebe i kad se plaši, kad je bliska susedka i kad je samo snovima poznata, kad krije oči i kad izazivački gleda, kad obilazi prolaznika i kad ga dodiruje rubom svojih haljina, kad zvekeće grivnama i kad tiho utkiva u nebesko plavetnilo slova poznatog imena.

Čovek je svuda nalazi ili je svuda traži. Toliko mu je potrebna da mu se čini da ju je video u snu pre nego što se s njom upoznao ili da je bila njegova u jednom ranijem životu. Vreba je iza drveta, kod kuće, na putu, na reci, danju i noću. Ona obitava u njegovim usamljenim, beskonačnim, besmrtnim snovima. Ona je stalna gošća u dubinama njegovog pogleda. Njena stopala su ružičasta od ognja njegovog čežnjivog srca. Njegovo srce nalazi svoje nebo u njenim očima — osamnom bespuću. Ona je besceno blago ovoga sveta. Radi nje pesnici pevaju, slikari slikaju, more daje biser, majdani zlato, cvetnjaci cveće — da je učine dragocenijom. Njenim dražima su opčinjeni i potčinjeni i čovek i vanljudska priroda:

„Reci mi je li sve to istina, dragane, reci mi je li sve to istina.

Kada ove oči sipaju munje, tamni oblaci u grudima tvojim odgovaraju burom.

Je li istina da su moje usne slatke kao razvijeni pupoljak prve ljubavi?

Oklevaju li uspomene minulih majskih noći u mojim udovima?

Treperi li zemlja kao harfa u pesmama

— kada je moja stopala dodirnu?

Je li istina da iz očiju noći kaplje rosa kada se pokažem, i da se zora veseli kada obavije moje telo?

Je li istina, je li istina da je tvoja ljubav lutala kroz vekove i svetove tražeći mene?

I kada si me našao, da je tvoja duga čežnja našla svoje krajnje spokojstvo u mom nežnom govoru, u mojim očima i usnama, i u mojoj bujnoj kosi?

Je li istina da je tajna beskonačnosti ispisana na mom malom čelu?

Reci mi, o dragane, je li sve to istina?"

Istina je, ali ne cela, i ne za jednu ženu. Ljudsko srce je čudnovato: „Gde su njegove obale, a gde njegovo dno?" I ljubav, mada nam je bliska kao život, ne možemo nikad potpuno poznati. „Njena je radost i bol bez granica, beskrajne su njene želje i njeno bogatstvo." Ono što ona kazuje u ćutanju ili u pesmi ne može se u reči prevesti. Njeno nastajanje, trajanje, nestajanje i ponovno javljanje ne može se ispitati. Ima vreme kad čovek dugo posmatra ženu i ne priđe joj, i vreme kad iz dana u dan dolazi i odlazi ne govoreći ništa, i vreme kad prilazi njenim vratima pevajući pesme koje su uvek protkane novim melodijama, i vreme kad je zove na svoje jezero, i vreme kad govori i čini suprotno onome što oseća — iz straha da ga neće lepo razumeti, i vreme kad je moli za nagradu da drži njene šačice male kao nežne lotosove pupoljke i da poljupcima skida prašinu s njenih tabana, i vreme kad je moli da ne okleva pri oblačenju — da bi mu što pre došla, i vreme kad oseća neodoljivu potrebu da se za nju žrtvuje — da bude opljačkan od nje, i vreme kad želi da veže njene noge svojim srcem i da ih okuje za svoje grudi da je ne bi izgubio, ali i vreme kad se treba rastati, kad se srce ne može darovati jednoj (jer je darovano mnogima) i kad ne treba kidati srce zbog jedne koja je odnela svoje. U svemu tome ima dražesne — bolne i vesele, svesne i nesvesne — igre, koju najvećim

delom čine prefinjeni ženini postupci i osećanja (na primer, u osmoj, trideset šestoj i četrdesetoj pesmi Gradinara).

Ponekad, ljubav je prosta kao pesma: ruke se obavijaju, oči se upijaju i usne „vrše posao koji se može vršiti samo u ćutanju i u blagoj svetlosti zvezda“. Ali samo ponekad. Kod Tagora nema neobuzdanih erotičnih izliva kao kod starijih indijskih pesnika (Kalidase, Amarua, Bhartriharija, Bilhane) i kod mnogih zapadnih (Vitmena, na primer). U tome pogledu — kao i inače — njega odlikuje retka finoća mere i ukusa. Ne skrivajući čari ženskoga tela i prirodnu žudnju za njima, i prepuštajući milovanje čak i talasima i vetru, on ne svodi ljubav na uživanje u ovim čarima. To nije ni cilj ni vrhunac ljubavi. „Kako može telo da dodirne cvet koji bi trebalo da dodirne jedino duša?“ „Snovi se ne daju uhvatiti.“ Ali u tome je i tragedija ljubavi između čoveka i žene. Zato što se snovi ne mogu uhvatiti, „osveštana je ljubav koja se nije ispo vedila“, koja „sija kao dragi kamen u ognju skrivena srca“. No ljubav, ako se ne bi ispovedila. bila bi osućena da ostane nepoznata onome kome je upućena. Zato ostaje samo jedan izlaz: „Veruj ljubavi i onda kad zadaje bol.“ Ljubavi, a ne požudi. „Požuda tvoja“ — kaže Tagore u Gitandžalima — „gasi kandila tek što ih dahom svojim dodirne. Ona je pogana: ne uzimaj daroče svoje iz njenih nečistih ruku. Uzimaj samo ono što ti nudi ljubav sveta.“

U jednoj Tagorovoj pesmi žene ne mogu ni pesmom ni ćutanjem da vežu putnika koga je dodirnuo nesani duh iz srca ponoći. Takav putnik bio je sam Tagore: „Nespokojan sam, putnik sam u svom srcu.“ Mučila ga je zagonetka života i smrti, dobra i zla, lepote i ružnoće, istine i laži, smisla čovekovog postojanja. Uznemirivale su ga zvezde, vetar, ljudsko nesavršenstvo i nepoznati svetovi. Gde je tajna? Osećao je da je čovekov život van sklada sa kosmosom besmislen. Ali kako da se postigne harmonija? Nju — iako nesvesno, i u vidu koji ne može potpuno odgovarati odraslima — nalaze samo deca. Igrajući se veselo satima sa slomljenom grančicom ili kolačićima od blata ili bilo čime, odano biljnom i životinjskom svetu, beskrajno privrženo majci, sposobno da običnim stvarima daje fantastična obličja, sa željom da buds slobodno kao skitnica torbar — za koga nsma puta kojim mora da ide, ni mesta gde mora da bude, ni vremena kad mora kući da se vrati — dete je

neuporedivo bliže kosmosu nego čovsk koji traži skrivena blaga (biser, zlato, srebro), koji kvari sebi jutra i večeri glupom igrom sabiranja brojeva i koji troši i snagu i vreme na stvari koje nikad neće postići. Ako je isprljalo lice i ruke, dete je slično punom mesecu koji je takođe posut crnilom; ako je pocepalo haljine, slično je jesenjem jutru koje se smeši kroz rastrgane oblake. Uvek je u skladu, u jedinstvu sa okolnim svetom, uvek je — kako je Gorki rekao — „živo cveće zemlje". To je Tagore, čini mi se, osetio i izrazio bolje nego ijedan drugi pesnik. Takvo je dete kad spava:

„San što počiva na detinjim očima —

ko zna otkuda dolazi? Govore da obitava u zavičaju vila, gde u šumskom hladu, koji slabo osvetljaju svici. više dva nežna čarobna pupoljka. Otud on ide da celiva detinje oči.

Osmeh što u snu preleće preko detinjih usana — ko zna gde je rođen? Govore da je jedne jeseni blede zrak mladoga meseca pogodio rub nekoga oblaka dok je nestajao — tu, u snu jednog rosnog jutra rođen je osmeh koji preleće u snu preko detinjih usana.

Slatka svežina što nežno obavija detinje udove — ko zna gde se tako dugo skrivala? Da, još dok je majka bila nevesta, prožela je u nemoj nežnoj tajni ljubavi srce njeno — slatka svežina što nežno obavija detinje udove."

Takvo je dete kad mu se dele igračke, šećerleme i poljupci:

„Donesem li ti šarene igračke, čedo moje, onda tek razumem zašto postoji igra boja i oblaka i voda, zašto je cveće tako šareno — donesem li ti šarene igračke, čedo moje.

Zapevam li ti da bi zaigralo, onda znam zaista zašto je muzike u lišću, zašto hor talasa prodire do srca zemlje koja pažljivo sluša — zapevam li ti da bi zaigralo.

Prinesem li šećerleme tvojim pohlepnim ručicama, onda znam zašto u cvetnoj čašici ima meda, zašto se plodovi tajno ispunjuju

slatkim sokovima — prinesem li šećerleme tvojim pohlepnim ručicama.

Poljubim li lice tvoje, ljubimče moje, da bi se nasmešilo, onda potpuno razumem radost koja se sliva s neba u jutarnji zrak i ushićenje što obuzima moje telo kada ga letnji povetarac zaduhne — poljubim li lice tvoje da bi se nasmešilo."

Ali nesvesno savršenstvo koje predstavlja dete brzo se preobraća u svesno nesavršenstvo koje predstavlja odrastao čovek. Zvezde govore: „Potpuno savršenstvo vlada svud.“ Zvezdama je lako da to govore, ali nije lako čoveku koji se provlači kroz klance života i smrti, dobra i zla, pravde i nepravde, istine i laži, lepote i rugobe. On pati i zbog svoje nedovoljnosti i zbog nedovoljnosti drugih.

Mnogo puta čovek čini ovo ili ono ne znajući zašto, ali je uvek svestan svoga neznanja i to ga muči. Mnogo puta traži što ne može da postigne, a postiže što ne traži. Cvet koji je uzabrao brzo vene, a bol od uboda trna dugo ostaje. Zalud ga zove meta u daljinama, nema krilatog konja, „prikovan je za ovo parče zemlje za večita vremena". Ako i nađe kamen mudroski, baci ga ne znajući da ga je našao. Lanci ga uporno vezuju, ali njega srce boli kad hoće da ih raskine. U neznanju biva sužanj koji sam kuje svoje žove i sam gradi svoju tamnicu:

„On koga zatvaram svojim imenom, plače u tamnici. Trudim se sveudilj da podignem zid oko njega, i što više bedem raste u nebo, iz dana u dan gubim u senci njegovoj svoje pravo biće iz očiju.

Ponosim se moćnom zidinom, i oblepljujem je prahom i peskom, da ne bi osgala ni najmanja pukotina na njoj. U svoj toj brižljivosti oko imena gubim iz očiju svoje pravo biće."

Svoje pravo biće čovek mora da traži, pre svega, u drugim ljudima. To je najbolji način da ne ostane „tuđinac u tuđoj zemlji". „Na najdalja vrata mora putnik da zakuca dok ne naiđe na svoja." Ali ko se krije iza tih vrata? Ljudi raznoliki: stari i mladi, bogati i siromasi, okovani i slobodni. Kako da se sa svima njima spoji? Slobodna ptica i ptica u kavezu ne mogu da lete krilo uz krilo. Bogatstvo je slepo, nasilje ne ume da bude čovečno, a pesnik je rešen da se nikad ne

odrekne ubogih i da nikad ne savije svoja kolena pred drskom silom. Kako da se onda potpuno reši svoje nedovoljnosti? U jednom trenutku učinilo mu se da je najviša mudrost biti pijan, lud i nekoristan, „razderati obrazinu staloženoga građanina“. Ali samo u jednom trenutku. Siromašna zemlja Tražila je od pesnika da saspe u njeno nemo srce svoje pesme i u njenu ljubav svoju ljubav, i da je obožava radom:

„O zemljo, moja strpljiva tužna mati, beskrajno bogatstvo nije tvoje!

Ti se mučiš da zapušiš usta svojoj deci, ali je hrana retka.

Dar radosti koji si nam spremila nije nikad savršen.

Igračka koju gradiš deci svojoj lomljiva je.

Ti ne možeš da zasitiš sve naše gladne nade, ali zar zato da te ostavim?

Tvoj osmeh, osenčan bolom, sladak je mojim očima.

Ljubav tvoja, koja ne zna za ispunjenje, draga je srcu mome.

Tvoje su nas grudi napojile životom, ali ne večnošću, zato su tvoje oči uvek budne.

Vekovima radiš bojom i pesmom, pa ipak tvoje nebo nije još sagrađeno, samo jedna mutna slutnja o njemu.

Tvoje tvorevine lepote obavijene su maglom od suza.

Sasuću pesme svoje u tvoje nemo srce i ljubav svoju u tvoju ljubav.

Hoću da te obožavam radom.

O zemljo, majko moja, video sam tvoj nežni lik i zavoleo tvoju tužnu prašinu."

U jednoj pesmi, koja je u isti mah i jedna od najlepith patriotskih pesama na svetu, Tagore je sagrađio nebo dostojno cele zemlje, celog čovečanstva:

„Gde je duh bez straha, glava visoko uzdignuta, Gde je saznanje slobodno,

Gde svet ne postaje parče tesnih, kućnih zidova, Gde reči dolaze iz dubine Istine,

Gde neumorno težnja pruža ruku ka savršenstvu, Gde bistra reka razuma ne gubi putanju svoju u suvom pesku navike, Gde duh, kojim upravljaš, vodi u sve prostranije mišljenje i delanje, — Za ovo nebo slobode, o oče, probudi moju zemlju!"

Ljubav, pesma i rad — u tome je Tagorov optimizam. Iako zna da je radost osetljiva kao kap rose i da umire dok se smeje, a da je jad jak i žilav, iako je bolno osetio svu nedovoljnost ljudskih moći, Tagore je protivnik pesimizma. Ako čovek sada nije savršen, to ne znači da ne može biti savršeniji. „Stoleća hrle jedno za drugim da maleni divlji cvetak usavrše." Da ti časovi ne prođu u mraku, „užeži žižak ljubavi svojim životom". Na toj svetlosti videćeš da je nemoralno samo nesavršeno moralno, da je ružno samo nesavršeno lepo, i da je laž samo deo istin . Teže ćeš razlikovati zlo od dobra, ali što se smrti tiče — uverićeš se da nju život kao celina ne uzima nikad ozbiljno: „Dete se zaplače kad ga mati odvoji od desne dojke, da odmah zatim nađe utehe na levoj."

Bez straha od smrti čovek može da se predaje pesmi, ljubavi i radu. Život nije taština, samo smešeći se treba pritisnuti na grudi sve što je nežno i prosto i blisko, izbegavati laž i zlo i održavati ljubav u cvetanju. Pred nama su beskrajni svetovi: „gde stari trag nestaje, otkriva se nova zemlja sa svojim čudima". Ne nedostaje nam prostor da do mile volje gonimo zlatnoga jelena. Deo kosmosa, deo beskonačnog i zato i sam beskonačan, čovek može — bar u nekim trenucima — da se diže do ponoći koja je ravna ponoći sveta:

„Ista bujica života što teče dan i noć mojim žilama — teče i svetom i igra u ritmu.

Isti je taj život što — ispunjen radošću — probija kroz zemljin prah u nebrojene travke i izbija u šumnim talasima lišća i cveća.

Isti je taj život što se ljujla plimom i osekom u okeanskoj kolevci smrti i rođenja.

Osećam preobražene udove svoje dodirom ovog sveopšteg života. Ohol sam, jer veliki otkucaj života vekova igra u ovom času u mojoj krvi."

Da bi se dostizalo ovakvo blaženstvo, potrebno je davati se nečem većem od sebe: otadžbini, čovečanstvu, prirodi. To će učiniti da se lakšerastajemo od svega što imamo, čak i od života. A davanje je suprotno odricanju i neaktivnosti. Davanje je rad, koji smiruje sukobe u duši i koji — kako kažu Upanišade — izaziva u čoveku želju da živi sto godina. Samog boga Tagore predstavlja kao radnika, koji se nalazi svuda: u vetru i vodi, na suncu i kiši, u znoju i prašini, u delima čoveka i prirode. Otuda Tagorov stav protiv asketizma, protiv oslobođenja kroz odricanje. „Za mene” — kaže on — „oslobođenje nije u odricanju.” „Ne, nikada ja neću zatvoriti vratnice svojih čula.”

Tagorova čula bila su naročito otvorena lepotama prirode. Ona je — kako bi rekao naš Rakić — spas, uteha, nada. U Indiji ona je rano postala omiljeni predmet poezije (na primer, u Mahabharati, Ramajani, Kalidasinom Oblaku glasonoši). Kod Tagora je ona najneposrednija veza između čoveka i kosmosa, njen je zadatak „da konačno postane beskonačno” i da tako apsolutno biće — realizujući se u krajnjem — dobije svoju sadržinu. Malo je pesnika koji su se tako prisno sjedinili sa prirodom kao Tagore, koji su tako jasno kao on videli njene oblike i boje, i koji su je naslikali tako snažno kao on. Ako igde njegove reči i pevaju i slikaju, — a on im je takav zadatak postavljao — čine to ovde. On se — veli — još u detinjstvu osećao u prisnom drugarstvu sa drvećem i oblacima i u skladu sa muzičkim tonovima godišnjih doba. To se oseća u svakoj njegovoj pesmi — ne samo u Gradinaru nego i u drugim zbirkama.⁴

„Moje su noge sustale pod teretom moga srca“

— rekao je Tagore u jednoj pesmi. Redak je pesnik koji bi to o sebi mogao da kaže s toliko prava kao on. Svoj pesnički poziv on je našao u tome da izražava ne samo sadašnje ljude nego i prošle i buduće: one koji su nemo živeli u tami i one kojima veselo šalje svoj glas preko stotinu leta. I ne samo ljude nego i ono što bi oblaci i bregovi hteli da kažu ljudima. I u tome je uspevao kao retko koji drugi pesnik. Njegova reč je jednostavna, ali i duboka, ustreptala i slobodna. „Pesme su moje” — veli on s pravom — „nabujale u melodiji slobodne kao vali, slobodne od svih stega reči.”

Kad njega čita, čovek se raduje što je čovek. Pesnik kaže za sebe da je beskrajan i to njegovo osećanje na neki mađijski način prenosi se i na čitaoca. Kod mnogih pesnika kosmos je dat prema čoveku kao strašma sila: ledena, neprijateljska, i čovek se prosto grči — da iščezne pre neminovnog udarca koji će ga smrviti. Kod Tagora to je nešto što se na čoveka nadovezuje i na šta se čovek nadovezuje, jedno jedinstvo beskrajna u kome se zvuci koji izviru iz čoveka i zvuci koji dolaze izvan čoveka sjedinjuju u skladnu i moćnu muziku, tako prirodnu na gozbi ovoga sveta. Možda je tu i jedan od najvećih razloga što se Tagorove pesme u Indiji pevaju kao narodne.

Tagore ide u red nekoliko najistaknutijih pesnika humanista. Iako je osećao muke — svoje i drugih ljudi, nije hteo te muke da proglasi za večni smisao i cilj života pod zvezdama. Kad jednoga dana — mislio je on — ljudi postanu savršeni, smanjiće se i njihove patnje. Ovaj svet je suviše lep i bogat da bi ljudi morali da budu nesrećni. Možda je to naivan optimizam, ali bez njega bi život malo imao smisla.

Tagore je rekao da ima pravo da vaspitava samo onaj koji voli. Bio je daleko od svakog utilitarističkog shvatanja poezije, ali zato što je tako silno voleo ljude, on je pesnik koga osećamo kao učitelja, kao dragog većeg čoveka kod koga smo bili i kod koga uvek možemo da budemo. „U jednim" — rekao je on za sve ljude — „osećaju poznanike moji prsti, u drugima moje nozdrve; čini mi se da ih krv u mojim žilama poznaje, a mnogi su opet poznati snovima mojim." Zato i mi njegovu poeziju — i kad ima starinsku indijsku boju, koja joj ne smeta da bude univerzalna, i kad je bez ikakvog lokalnog ili vremenskog obeležja — nosimo u svojim snovima i u svojoj krvi, baš kao što je sam Tagore rekao:

„Moja će pesma postati krila za tvoje snove i srce će ti odneti na granice nepoznatoga.

Kad se mrkla noć spusti na tvoju stazu, ona će kao zvezda lebdeti nad tvojim čelom.

Moja će pesma biti u zvezdama tvojih očiju i u srce stvari pogled će ti odvesti."

Vojislav Đurić

O PREVODIOCU

Rođen u Beogradu 1881. Svršio realku. Studirao je u inostranstvu. Vrativši se sa studija u zemlju postao učitelj nemačkog jezika prvo u kruševačkoj, a zatim u valjevskoj gimnaziji. U tom pozivu proveo devet godina. Za to vreme napisao jedan udžbenik o nemačkim nepravilnim glagolima i jednu studiju o akcentu u srpskom jeziku.

Napustio je državnu službu 1919. zbog su koba s reakcionarnim direktorom gimnazije i postao saradnik dnevnog lista „Slobodna reč” koji je 1919. izdavao njegov brat Moša. Kad je list prestao izlaziti, u decembru iste godine, postao činovnik u Francusko-srpskoj banci, gde je ostao do kraja života.

Još kao realac štampao mali spev *Ja*. Pesme je štampao u nekoliko časopisa (*Preglod* — Beograd, *Brankovo kolo*, *Srđ* — Dubrovnik i *Srpski književni glasnik*), a objavio je i zbirku *Pesme*. Godine 1920. objavio roman *Strast*. Jedan roman koji je napisao 1935. propao je u rukopisu. Bavio se i prevodima (*Uvod u filozofiju* od Jeruzalema, *Vajldova Slika Dorijana Greja*, odlomci iz Ničeovog *Tako reče Zaratustra*, Tagore i dr.).Zanosio se Tolstojem i indijskom filozofijom.

Za vreme prvog svetskog rata kao činovnik srpskog Presbira u Solunu, gde je dolazio do ruskih listova i Lenjinovih brošura, oduševio se za oktobarsku revoluciju i svoje oduševljenje preneo po povratku u Beograd na svoga brata. Pošto on sam nije bio borbene prirode nije prišao Komunističkoj partiji, već je ostao samo njen simpatizer.

Pod nemačkom okupacijom u drugom svetskom ratu hapšen tri puta i likvidiran s celom porodicom u gasnoj komori. Njegova najstarija kći, Alisa, devojka od 17 godina bila u partizanima, u Posavskom odredu. Uhvaćena krajem 1941. i ubijena u niškom logoru.

S Rabindranatom Tagore bio je u ličnoj prepisci.

Notes

[←1](#)

Kod nas su u upotrebi tri oblika prezimena indijskog pesnika: Tagora, Tagor i Tagore. Ovi oblici (s tim što je prvi dobio a prema nekim našim imenicama muškog roda: Ilija i sl.) došli su iz zapadnoevropskih jezika. „Tagore, — kaže Paul Natorp (Stunden mit Rabindranath Thakkur, Jena, 1921) — wie man ihn gewoehnlich nennen hort, ist englische Schreibung, deutsch gelesen.” Indijski oblik je Thakkur. Ovaj oblik, koga se drže i neki zapadni pisci, jeste pravo prezime indijskog pesnika, ali mi zadržavamo onaj oblik (T a g o r e) pod kojim je on kod nas najviše poznat.

[\[←2\]](#)

Podatke o životu i radu Tagorovom uzeo sam najvećim delom iz pogovora nemačkom izdanju njegovih dela (München, Kurt Wolff Verlag, 1921, achter Band: Rabindranath Tagore, Lebensweisheit, prevela Helene Meyer-Franck) i iz nekih manjih predgovora i predgovora raznim izdanjima njegovih dela.

[\[←3\]](#)

Neki evropski pisci (Paul Natorp, Romen Rolan) — očarani Tagorovom ličnošću — zabeležili su kako je pesnik tih godina izgledao. Romen Rolan — u članku koji je napisao 1924. godine — ističe Tagorov fini i gordi profil, sjaj smeđih očiju u senci lepih obrva, pogled bez iluzija, blagu reč, uzdržanu tugu iza mirnoće i muzike linija, mušku inteligenciju, skladne pokrete.

Godine 1926. Tagore je svratio i u našu zemlju. Predavanje koje je gotovo prilikom održao u Beogradu 16. novembra objavljeno je u Srpskom književnom glasniku pod naslovom Značenje umetnosti.

[←4]

Isidora Sekulić (u eseju Poezija Rabindranata Tagore, Srpski književni glasnik, 1925) fino je uočila vezu između indijske prirode i Tagorove poezije.

Table of Contents

LIRIKA R. TAGORA
O PREVODIOCU